

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till revidering av lagstiftningen om indrivning av underhållsbidrag till barn

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att lagen om underhåll för barn, lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning, räntelagen och inkomstskattelagen skall ändras samt att en lag om upphävande av 4 kap. 6 § 4 mom. utskönningslagen skall stiftas. Syftet med propositionen är att effektivisera indrivningen av underhållsbidrag i utskönningsväg så att den underhållsskyldige inte försätts i en orimlig situation, samt att förenkla indrivningssystemet.

Preskriptionstiden för en underhållsbidragsfordran skall förkortas till fem år och preskriptionstiden skall inte kunna avbrytas. Alla underhållsbidragsrater som har förfallit under samma kalenderår skall preskriberas i en enda rat och preskriptionstiden skall börja löpa från början av det kalenderår som följer efter det år då underhållsbidragsraterna förfallit. Underhållsbidrag som skall utgå en gång för alla preskriberas fem år efter dess förfallodag och senast inom fem år efter att barnet blivit myndigt.

De frister som gäller i fråga om utmätning av lön för indrivning av underhållsbidrag som skall betalas periodiskt och i fråga om förmånsrätten för underhållsbidrag vid utmätning skall förenhetligas med preskriptionstiden. En underhållsbidragsfordran kan således drivas in också genom utmätning av lön under hela preskriptionstiden på fem år och fordran åtnjuter under denna tid förmånsrätt. De medel som influtit på basis av frivilliga prestationer eller genom utskönningslag skall alltid anses hänföra sig till det tidigaste kalenderår från vilket underhållsbidrag kan drivas in. Underhållsbidrag som utgår en gång för alla åtnjuter inte förmånsrätt.

Det föreslås att fordringar grundade på underhållsbidrag som utgår periodiskt skall bli räntebärande på det sätt som avses i räntelagen. Dröjsmålsräntan skall räknas separat för varje kalenderår. Dröjsmålsräntan skall räknas på basis av det belopp som den underhållsskyldige under året i fråga månatligen i genomsnitt varit skyldig mottagaren av underhållsbidraget. Också en dröjsmålsräntefordran skall preskriberas inom fem år och preskriptionstiden skall inte kunna avbrytas. De prestationer som inflyter från den underhållsskyldige skall i första hand betraktas som betalning av förfallna underhållsbidrag och först då dessa erlagts som betalning av dröjsmålsränta. Den dröjsmålsränta som inflyter är inte beskattningsbar inkomst för dess mottagare. I fråga om en regressfordran som grundas på underhåll som kommunen har betalat skall ingen dröjsmålsränta utgå.

Det föreslås dessutom att lagen om underhåll för barn skall ändras så att en dom genom vilken underhållsskyldighet har förordnats upphöra eller genom vilken underhållsbidragets belopp har sänkts, genast skall iakttas även om den inte har vunnit laga kraft, om inte domstolen bestämmer något annat.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft samtidigt som den lag om underhållstrygghet som ingår i regeringens proposition med förslag till lagstiftning om underhållstrygghet för barn. Propositionen behandlas för närvarande i riksdagen och lagarna avses träda i kraft vid ingången av 1999.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
ALLMÄN MOTIVERING	4
1. Inledning	4
2. Nuläget	5
2.1. Lagstiftning och praxis	5
Allmänt	5
Om förhållandet mellan underhållsbidrag och underhållsstöd	6
Preskription	7
Utmätning av lön för indrivning av underhållsbidrag	7
Förmånsrätten för underhållsbidrag	7
Allokering av influtna prestationer	8
Dröjsmålsränta	8
Internationella frågor	9
2.2. Utländska rättssystem	9
Sverige	9
Danmark	10
Norge	10
Tyskland	11
England	11
2.3. Bedömning av nuläget	11
Preskription	11
Utmätning av lön för betalning av underhållsbidrag	12
Förmånsrätt	12
Allokering av influtna prestationer	12
Dröjsmålsränta	13
3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen	14
3.1. Mål och medel	14
3.2. Centrala förslag	16
Preskription	16
Utmätning av lön för betalning av underhållsbidrag	18
Förmånsrätt	19
Allokering av influtna prestationer	20
Dröjsmålsränta	21
Övriga förslag	25
4. Propositionens verkningar	26
4.1. Ekonomiska verkningar	26
4.2. Verkningar i fråga om organisation och personal	28
5. Beredningen av propositionen	28
6. Samband med andra propositioner	30
DETALJMOTIVERING	32
1. Lagförslagen	32
1.1. Lagen om underhåll för barn	32
1.2. Lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning	39

1.3. Rättelagen	41
1.4. Lagen om upphävande av 4 kap. 6 § 4 mom. utsökningslagen	41
1.5. Inkomstskattelagen	42
2. Ikraftträdande och lagstiftningsordning	43
LAGFÖRSLAGEN	44
1. Lag om ändring av lagen om underhåll för barn	44
2. Lag om ändring av 4 § lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning	45
3. Lag om ändring av 1 § rättelagen	46
4. Lag om upphävande av 4 kap. 6 § 4 mom. utsökningslagen	46
5. Lag om ändring av 33 § inkomstskattelagen	47
BILAGA	48
Parallelltexter	48
1. Lag om ändring av lagen om underhåll för barn	48
2. Lag om ändring av 4 § lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning	51
3. Lag om ändring av 1 § rättelagen	52
5. Lag om ändring av 33 § inkomstskattelagen	53

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

År 1996 mottog utsökningsmyndigheterna underhållsbidrag till ett belopp av nästan en miljard mark för indrivning. I slutet av samma år var 41 232 underhållsbidragsärenden föremål för utsökning. Det totala beloppet av sådana underhållsbidrag vilkas indrivning kommunernas sköter om uppgick i slutet av år 1996 till över 2,39 miljarder mark. Av detta belopp utgörs 2,01 miljarder mark av kommunernas regressfordringar som grundas på underhållsstöd som kommunerna har betalat och den resterande delen utgörs av egentliga obetalda underhållsbidrag. Det har skett en kontinuerlig ökning av det totala beloppet av underhållsbidrag som förfallit men inte betalats och särskilt av beloppet av kommunens regressfordran.

På motsvarande sätt har det framför allt under 1990-talet årligen skett en anmärkningsvärd ökning också av det antal barn som erhåller underhållsstöd och det antal underhållsskyldiga vars barn erhåller underhållsstöd. Den ekonomiska depressionen torde vara den viktigaste orsaken till ökningen av dessa ärenden. Försämringen av den underhållsskyldiges ekonomiska situation har ofta gett upphov till att han inte kunnat betala underhållsbidrag regelbundet eller till fullt belopp.

Ökningen av de belopp som förfallit men inte erlagts och av antalet ärenden har också påverkats av att utsökningsindrivningen av underhållsbidrag och av kommunens regressfordran inte har fungerat på bästa möjliga sätt. Utmätningmännens bristfälliga möjligheter att få information t.ex. om den underhållsskyldiges arbetsplats och bankkonto har delvis inverkat på detta. Till dessa delar har läget korrigerats i och med den lag om ändring av utsökningslagen (171/1997) som har trätt i kraft den 15 mars 1997. Denna revidering har märkbart förbättrat utmätningmännens möjligheter att erhålla information.

Underhållsbidragets ställning har i förhållande till den underhållsskyldiges övriga skulder i vissa situationer kunnat försvagas på grund av att det inte löper någon dröjsmålsränta på underhållsbidrag. Det har legat i den underhållsskyldiges intresse att istället för underhållsbidrag betala sådana skulder på vilka det utgår dröjsmålsränta.

Problemen är delvis en följd av oänd-

målsenliga bestämmelser om indrivning av underhållsbidrag och av kommunens regressfordran. Ökningen av de obetalda förfallna beloppen har i synnerhet påverkats av att det inte finns någon särskild preskriptionstid för underhållsbidraget eller regressfordran. De underlyder den allmänna preskriptionstiden på 10 år. Preskriptionstiden kan dessutom avbrytas formfritt. I det gällande systemet begränsas dock å andra sidan kännbart möjligheten att använda den mest resultatrika formen av utsökning, dvs. utmätning av lön, för att driva in underhållsbidrag. Det har endast varit möjligt att utmäta under tre år gamla obetalda förfallna belopp från lönen. Följden har varit en situation där de obetalda förfallna beloppen hopas hos den underhållsskyldige och kan följa honom under hela hans livstid utan att de effektivt kan drivas in.

Det har också försakats problem av att bestämmelserna om indrivning av underhållsbidrag och kommunens regressfordran tekniskt sett är mycket invecklade. Möjligheterna att övergreppa systemet minskar särskilt av att de prestationer som genom utsökning erhållits av den underhållsskyldige skall allokeras till de månatligen utgående underhållsbidragsraterna. Vid indrivningen och bokföringen borde man kunna följa upp inflytandet av prestationer för flera tiotals underhållsbidragsrater. Som mest kan antalet rater vara över 200. Då de influtna prestationerna skall riktas till rätt rater måste man ta hänsyn till olika tidsfrister, såsom preskriptionstiden på 10 år, treårsregeln vid utmätning av lön och förmånsrättstiden på ett år. Detta har föranlett att allokeringen av prestationer har skett slumpartat och t.o.m. felaktigt.

Vid indrivningen orsakas ytterligare problem av att bestämmelserna om underhållsbidrag och om kommunens regressfordran avviker från varandra på ett oändamålsenligt sätt. En underhållsbidragsfordran åtnjuter t.ex. förmånsrätt i förhållande till den underhållsskyldiges övriga skulder, vilket kommunens regressfordran saknar.

Denna proposition gäller indrivning av sådana underhållsbidrag som enligt lagen om underhåll för barn (704/1975), nedan *underhållslagen*, skall utgå periodiskt eller en gång för alla. Propositionen innehåller dock också förslag som gäller förmånsrätt och

dröjsmålsränta i fråga om kommunens regressfordran. I övriga delar ingår revideringen av underhållsbidraget och kommunens regressfordran i den regeringsproposition gällande lagstiftning om underhållstrygghet för barn som för närvarande är under behandling i riksdagen (RP 73/1996 rd). Den sistnämnda propositionen innehåller ett förslag till lag om underhållstrygghet, nedan *propositionen om underhållstrygghet*, som skall ersätta den gällande lagen om tryggnad av underhåll för barn (122/1977), nedan *lagen om underhållstrygghet*.

De lagförslag som ingår i denna proposition kompletterar propositionen om underhållstrygghet och utgör tillsammans med denna en helhet. Underhållsbidraget och kommunens regressfordran har ett materiellt samband med varandra, vilket förutsätter att också revideringsarbetet utförs som en helhet. Man har länge känt till olägenheterna vid indrivningen av underhållsbidrag och regressfordran, men lagberedningsarbetet har inte tidigare lett till några resultat.

I denna proposition har man strävat efter att hitta en balanserad och helhetsbetonad lösning på problemen vid indrivningen av underhållsbidrag och regressfordran, där barnets rätt att erhålla underhållsbidraget i tid betonas. Samtidigt har man dock strävat efter att se till att den underhållsskyldige inte försätts i en orimlig situation. Ställningen för kommunens regressfordran inom indrivningssystemet skall också till vissa delar förbättras. Utöver dessa syften har man i propositionen strävat efter ett indrivningssystem som är så enkelt som möjligt och som är lätt att bemästra. Detta förutsätts för att parternas rättsskydd skall tryggas och för att de myndigheter som sköter indrivningen skall lyckas i sitt arbete.

Som metoder för att nå de nämnda målen föreslås det att underhållsbidraget och den dröjsmålsränta som skall räknas på bidraget skall preskriberas efter fem år. Med undantag för underhållsbidrag som skall utgå en gång för alla, skall en fordran åtnjuta förmånsrätt i förhållande till den underhållsskyldiges övriga skulder under hela preskriptionstiden. På underhållsbidrag som betalas periodiskt skall dröjsmålsränta erläggas i enlighet med räntelagen (633/1982). Kommunens regressfordran skall förbli fri från dröjsmålsränta. Vid preskriptionen och vid allokeringen av prestationer som inflyter från den underhållsskyldige skall underhålls-

bidragsraterna behandlas i helheter som omfattar ett år. I det fall att alla tidigare obetalda belopp har erlagts måste enstaka månadsrater beaktas, dock endast från det löpande året.

Dröjsmålsräntan skall räknas separat för varje kalenderår och vid uträkandet skall en modell tas i bruk som grundas på den genomsnittliga storleken av underhållsbidragsfordran under ett kalenderår eller under en del av det. Då dröjsmålsräntan räknas skall man utreda vilket belopp underhållsbidragsfordran uppgick till under den sista dagen varje kalendermånad. Räntan skall räknas på det belopp som fås då summan av månadsaldona delas med det antal kalendermånader under vilka det funnits obetalt underhållsbidrag den sista dagen i månaden. Endast fulla kalendermånader skall i detta sammanhang beaktas. Om en försenad underhållsbidragsrat erläggs under den kalendermånad under vilken den har förfallit till betalning, räknas ingen dröjsmålsränta på raten.

Denna proposition gäller inte underhållsbidrag som med stöd av äktenskapslagen (234/1929) skall betalas till en make eller underhållsbidrag som i form av skadestånd skall erläggas till barn, med undantag för den förmånsrätt detta åtnjuter. De frågor som är förknippade med dessa avviker väsentligt från det system som grundas på lagen om underhåll för barn och lagen om underhållstrygghet. Lagen om skuldsanering för privatpersoner (57/1993) föreslås inte heller ändras med anledning av propositionen.

Enligt 3 § 2 mom. underhållslagen har föräldrarna skyldighet att bistå med kostnaderna för barnets utbildning efter att barnet fyllt aderton år. I rättspraxis har man ansett att utbildningskostnaderna utöver de direkta studieutgifterna även inbegriper levnadskostnaderna under utbildningstiden (HD 1996:5). Det är förhållandevis sällsynt att en förälder förpliktas betala studiebidrag. I fråga om studiebidrag tillämpas bestämmelserna om underhållsbidrag.

2. Nuläget

2.1. Lagstiftning och praxis

Allmänt

Om barnets rätt till underhåll och för-

äldrarnas ansvar för barnets underhåll bestäms i underhållslagen. Med stöd av lagens 4 § kan det fastställas att underhållsbidrag skall betalas till barnet om en förälder inte på annat sätt sörjer för barnets underhåll eller om barnet inte varaktigt bor tillsammans med föräldern. Underhållsbidragets belopp och sättet för dess erläggande fastställs genom avtal eller dom. Underhållsbidrag skall enligt lagens 6 § på basis av domstolens avgörande eller avtal som fastställs av en myndighet betalas månatligen i förskott, om inte annat har avtalats eller bestämts. Det är möjligt att underhållsbidraget på förhand fastställs till olika belopp för olika perioder. Om underhållsstöd betalas till barnet med stöd av lagen om underhållstrygghet därför att den underhållsskyldige har underlåtit att betala underhållsbidrag, skall också underhållsstödet betalas månatligen. Denna utgångspunkt har också omfattats i propositionen om underhållstrygghet. Underhållsbidraget och -stödet utgörs således vanligtvis av periodiska prestationer där antalet rater kan vara mycket stort.

Enligt 6 § underhållslagen kan underhållsbidrag fastställas att utgå en gång för alla, om detta är påkallat för att trygga barnets framtida underhåll och om det med hänsyn till betalningsförmågan hos den som betalar underhållsbidraget bör anses skäligt.

Enligt de gällande bestämmelserna upphör barnets rätt att erhålla underhåll av sina föräldrar i allmänhet då barnet fyller 18 år. Underhållsskyldigheten kan dock upphöra tidigare, om barnet t.ex. genom förvärvsarbete fullständigt förmår försörja sig själv. I rättspraxis har det också ansetts att föräldrarnas underhållsskyldighet i regel upphör då barnet ingår äktenskap (HD 1982 II 51). Efter detta har barnet rätt att erhålla endast de underhållsbidragsrater som har förfallit innan underhållsskyldigheten har upphört och som fortfarande är obetalda.

Enligt 8 § underhållslagen kan ett avtal om underhållsbidrag som fastställts av socialnämnden verkställas såsom en lagakraftvunnen dom. Även en dom genom vilken skyldighet att betala underhållsbidrag har ålagts eller genom vilken underhållsbidragets belopp har höjts skall verkställas omedelbart som om den hade vunnit laga kraft.

Underhållsbidragen är indexbundna. Behovet av att ändra underhållsbidragen kontrolleras årligen med stöd av lagen om vissa underhållsbidrags bindande vid levnadskost-

naderna (660/1996).

Om förhållandet mellan underhållsbidrag och underhållsstöd

I lagen om underhållstrygghet finns bestämmelser om åtgärder vilkas syfte är att trygga barnets rätt till tillräckligt underhåll. Sådana åtgärder är erläggande av underhållsstöd till barn ur kommunens medel samt åtgärder som skärper förverkligandet det ansvar för barnets underhåll som avses i lagen om underhåll för barn.

Ur kommunens medel kan underhållsstöd betalas till barn bl.a. då den underhållsskyldige har försummat betalningen av underhållsbidrag. Det inverkar inte på den underhållsskyldiges skyldighet att betala underhållsbidrag till fullt belopp att underhållsstöd har erlagts. Då underhållsstöd enligt 19 § 2 mom. lagen om underhållstrygghet erläggs på grund av att den underhållsskyldige försummat att betala underhållsbidrag, övergår rätten till underhållsbidraget till den del som motsvarar beloppet för underhållsstödet på kommunen. Barnet äger rätt att erhålla den del av underhållsbidraget som överstiger underhållsstödet.

Den underhållsskyldige är förpliktad att återbetala det utbetalda underhållsstödet till kommunen. Sedan socialnämnden beslutat om beviljande av underhållsstöd på grund av att en underhållsskyldig försummat att betala underhållsbidrag, är nämnden enligt 20 § lagen om underhållstrygghet berättigad att indriva alla obetalda underhållsbidrag till dess de erlagda underhållsstödsbeloppen indrivits hos den underhållsskyldige. Den underhållsskyldige kan för sin del under den tid rätten att indriva underhållsbidrag tillkommer socialnämnden uppfylla sin betalningsskyldighet endast genom att betala underhållsbidragsraterna till nämnden.

I 23 § lagen om underhållstrygghet bestäms om fördelningen av de underhållsbidragsbelopp som drivits in hos en underhållsskyldig mellan barnets underhållsbidragsfordran och kommunens regressfordran. Enligt bestämmelsen erläggs av de underhållsbidragsbelopp, vilka indrivits av en underhållsskyldig, till den som är berättigad att lyfta underhållsbidraget först den del av de till betalning förfallna icke erlagda underhållsbidragen som överstiger de erlagda underhållsstödsraternas belopp. Resten av de influtna medlen används som ersättning för

erlagda underhållsstödsrater.

Preskription

För närvarande preskriberas underhållsbidragsraterna enligt förordningen om preskription i fordringsmål och om offentlig stämning på borgenärer (32/1868), senare *preskriptionsförordningen*, 10 år efter att fordran uppkommit. Varje månads fordringsrat förfaller separat. Preskriptionstiden kan dock avbrytas och då börjar en ny preskriptionstid på 10 år löpa från avbrottet. Också underhållsbidrag som skall utgå en gång för alla preskriberas 10 år efter att fordran uppkommit och även denna preskriptionstid kan avbrytas.

Preskriptionstiden kan avbrytas formfritt. T.ex. delgivning av stämningar och sådana verkställighetsåtgärder som riktas mot gäldenären avbryter preskriptionstiden. Också åtgärder av privat natur, såsom yrkande på prestation och påminnelse om gälden räcker för att avbryta preskriptionstiden. Preskriptionstiden avbryts också om gäldenären erkänner sin skuld t.ex. genom att göra en avbetalning på den.

Kommunens regressfordran preskriberas gent emot den underhållsskyldige på samma sätt som underhållsbidraget, dvs. 10 år efter att fordran uppkommit. Också i detta fall kan preskriptionstiden avbrytas.

Utmätning av lön för indrivning av underhållsbidrag

Vid utmätning av lön gäller för närvarande i fråga om underhållsbidrag till barn en viss slags särskild preskriptionstid på tre år. Enligt 4 kap. 6 § 4 mom. utsökningslagen (37/1895) får utmätning av lön inte verkställas för indrivning av sådant underhållsbidrag till barn, beträffande vilket mer än tre år föflutit sedan det förföll till betalning. I utmätningsspraxis har begränsningen också ansetts gälla kommunens regressfordran. Treårsregeln gäller inte andra former av utmätning, såsom utmätning av gäldenärens lösöre eller fastighet eller utmätning av skatteåterbäring.

Vid indrivning av underhållsbidrag är utmätning av lön den viktigaste formen av utmätning. Begreppet lön är vid utmätning mycket omfattande. Enligt 4 kap. 6 b § utsökningslagen avses med lön varje slag av lön, arvode, tantiem och annan förmån i tjänst eller befattning eller för arbete, upp-

drag eller tjänst, som mot ersättning utförs för arbets- eller uppdragsgivarens räkning. Vid uträkning av lörens belopp beaktas även värdet av därtill hörande naturaförmåner. Dessutom tillämpas de bestämmelser som gäller lön enligt 4 kap. 6 c § utsökningslagen på utmätning av ersättning för överlåtelse av rätt som hänför sig till de flesta immateriella rättigheter, samt enligt 4 kap. 7 § utsökningslagen på utmätning av bl.a. utmättningsbara pensioner och utkomstförmåner. De sist nämnda utkomstförmånerna utgörs bl.a. av sjukdagpenning, moderskaps-, faderskaps- och föräldrapenning samt av förtjänstbunden arbetslöshetsdagpenning. Treårsregeln gäller således i praktiken alla viktigare förvärvs- och därmed jämförbara inkomster.

I 4 kap. 9 b § utsökningslagen regleras den situation där en gäldenär i uppenbar avsikt att undgå utmätning arbetar utan lön eller mot en ersättning som är uppenbart mindre än vad som på orten i allmänhet betalas för sådant arbete. Enligt bestämmelsen får utmättningsmannen i en sådan situation efter att ha hört parterna besluta vilket belopp som utgör skälig lön för gäldenären. Utmätningen verkställs från detta belopp. Gäldenärens arbetsgivare är skyldig att betala det utmäta beloppet till utmättningsmannen, tills han för utmättningsmannen påvisar att omständigheterna har förändrats så att det inte längre finns förutsättningar för att fortsätta indrivningen. Bestämmelsen gäller också underhållsbidragsskulder. Med hjälp av bestämmelsen kan man effektivt ingripa i sådana arrangemang vilkas uppenbara syfte är att kränka borgenärens rätt att få betalning.

Förmånsrätten för underhållsbidrag

Enligt 4 § lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning (1578/1992) har periodiskt utgående underhållsbidrag till barn vid utmätning och konkurs förmånsrätt efter sådana fordringar vilka tryggas av pant- eller retentionsrätt. Förmånsrätten gäller dock endast en underhållsbidragsfordran som har förfallit till betalning under det sista året innan konkursen inleds eller utmätningen verkställs eller som förfaller till betalning efter att konkursen inletts och innan konkursdomen avkunnats. Enligt den princip som framgår av 4 kap. 18 b § 4 mom. utsökningslagen skall preskriptionstiden på ett år

vid utmätning av lön räknas separat för varje lönepost. En underhållsbidragsrat som förfallit tidigare än ett år innan utmätning verkställs i fråga om en lönepost åtnjuter således inte förmånsrätt. Kommunens regressfordran saknar förmånsrätt. Underhållsbidrag som utgår en gång för alla åtnjuter inte heller förmånsrätt.

Eftersom en underhållsbidragsfordran som har förfallit till betalning under det sista året innan utmätningen verkställs enligt lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning har bättre förmånsrätt än ett äldre underhållsbidrag eller kommunens regressfordran, skall den separat erläggas till barnet. Det inbördes förhållandet mellan underhållsbidrag som saknar förmånsrätt och kommunens regressfordran regleras däremot av fördelningsbestämmelsen i 23 § lagen om underhållstrygghet. Denna bestämmelse gäller också underhållsbidrag som drivits in på annat sätt än genom konkurs eller utsökning.

I praktiken har man dock ofta handlat så att de underhållsbidrag som har förfallit till betalning under det sista året innan utmätningen verkställs har givits förmånsrätt beträffande en andel av de utmäta löneposterna, utan att avdrag gjorts för kommunens regressfordran. Efter det har hela summan och således också den andel som influit utan förmånsrätt i en rat redovisats för kommunens sociala myndigheter. De sociala myndigheterna har å sin sida ofta delat hela summan enligt bestämmelserna om fördelningen av medel i lagen om underhållstrygghet. Att sådan praxis har kunnat uppkomma har i stor utsträckning berott på att kommunens myndigheter inte i sina ansökningar tillräckligt noggrant har specificerat vilken andel av den totala fordran som utgörs av kommunens regressfordran som saknar förmånsrätt.

Allokering av influatna prestationer

Enligt gällande lag skall betalningarna för obetalda förfallna underhållsbidrag vid utsökningsindrivning allokeras till de månatliga raterna om det är fråga om underhållsbidrag som skall betalas månatligen. De obetalda förfallna underhållsbidragsraterna behandlas beträffande varje månad som separata fordringar. Då preskriptionstiden är lång och dessutom kan avbrytas, kan det finnas ett mycket stort antal sådana separata underhållsbidragsrater som förfallit men som

inte har betalats.

Reglerna gällande allokering av prestationer är olika beroende på om en prestation sker frivilligt eller erhålls genom tvångsindrivning. Om den underhållsskyldige frivilligt betalar obetalda förfallna underhållsbidragsrater, sker allokeringen i regel enligt hans anvisningar. Det är fråga om s.k. *optionsrätt*, som grundas på 9 kap. 5 § handelsbalken.

Om en borgenär har flera fordringar mot samma gäldenär och gäldenären frivilligt erlägger en summa som inte räcker för att täcka alla förfallna fordringar, har gäldenären enligt ovan nämnda bestämmelse i princip rätt att bestämma vilken fordran betalningen i första hand skall anses gälla. Om det finns både kapital och ränta som är obetalda, skall den obetalda räntan dock enligt bestämmelsen anses erlagd före kapitalet. Om gäldenären inte utnyttjar sin optionsrätt, övergår bestämmanderätten till borgenären. Gäldenären skall utnyttja sin bestämmanderätt då han utför betalningen. 9 kap. 5 § handelsbalken tillämpas i regel inte vid tvångsverkställighet. Därför allokeras betalningen vid utsökningsindrivning till den tidigaste underhållsbidragsraten. Motsvarande allokeringsregler gäller också i fråga om kommunens regressfordran.

Allokeringen av prestationer påverkas också av de ovan nämnda fristerna i 4 kap. 6 § 4 mom. utsökningslagen och i 4 § förmånsrättslagen. Om den underhållsskyldiges lön eller därmed jämförbara inkomst har blivit utmätt, skall de medel som inflyter allokeras till en sådan underhållsbidragsrat från vars förfallodag det förlöpt mindre än tre år till utmätningen. Om utmätningen utöver underhållsbidrag gäller också andra fordringar, skall de influatna medlen beträffande underhållsbidraget med förmånsrätt allokeras till en sådan underhållsbidragsrat som har förfallit under det sista året innan utmätningen verkställs och från vilken beloppet för kommunens regressfordran dragits av.

Dröjsmålsränta

Enligt den ursprungliga 1 § räntelagen som stiftades år 1982 skulle dröjsmålsränta betalas på familjerättsliga fordringar, såsom underhållsbidrag. Bestämmelsen reviderades dock år 1984 så att räntelagen inte tillämpas på underhållsbidrag som med stöd av äkten-skapslagen eller underhållslagen fastställts

att betalas periodiskt. Denna ändring föranleddes särskilt av de tekniska problem som vid indrivningen var förknippade med att underhållsbidragen var räntebelagda.

Eftersom endast underhållsbidrag som skall betalas periodiskt uttryckligen har uteslutits från räntelagens tillämpningsområde, skall räntelagen anses gälla underhållsbidrag som skall utgå en gång för alla. Ett sådant underhållsbidrag kan således inbringa dröjsmålsränta efter förfallodagen. Det finns dock inte något hinder för att parterna även nuförtiden avtalar om att det skall betalas dröjsmålsränta också på underhållsbidrag som skall betalas periodiskt.

Bestämmelsen om räntefrihet gäller inte skyldigheten att betala ränta om denna skyldighet har fastställts genom avtal, förbindelse eller domstolens avgörande före ändringen av räntelagen trätt i kraft. Räntefriheten gäller inte heller skyldigheten att betala dröjsmålsränta från tiden före lagen trätt i kraft. Om det inte före lagens ikraftträdande hade fastställts att ränta skulle betalas på periodiskt utgående underhållsbidrag, var man tvungen att yrka på betalning av ränta genom talan som skulle anhängiggöras inom ett år från att lagen trätt i kraft. Således kan man undantagsvis också för närvarande vara tvungen att räkna dröjsmålsränta på underhållsbidragsfordringar, beroende på när det avtalats eller förordnats om betalning av underhållsbidrag.

Internationella frågor

Om den som är berättigad till underhållsbidrag och den underhållsskyldige bor eller vistas i olika stater, kan det underhållsbidrag som lämnats obetalt drivas in endast om det finns ett avtal om detta mellan staterna. Om det inte finns något internationellt avtal, måste den som är berättigad till underhåll yrka på underhållsbidraget vid en domstol i den stat där den underhållsskyldige vistas.

Internationella bestämmelser om underhåll för barn ingår bl.a. i lagen angående vissa familjerättsliga förhållanden av internationell natur (379/1929), i konventionen om erkännande och verkställighet av beslut angående underhållsbidrag till barn (FördrS 42/1967 och 35/1983), i konventionen om indrivning av underhållsbidrag i utlandet (FördrS 37/1962) samt i konventionen om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område (FördrS

44/1993), nedan *Luganokonventionen*. Bestämmelser som gäller de nordiska länderna ingår dessutom i lagen om godkännande av den i Stockholm 6 februari 1931 mellan Finland, Danmark, Island, Norge och Sverige avslutade konventionen, innehållande internationellt privaträttsliga bestämmelser om äktenskap, adoption och förmynderskap, samt om sagda konventions verkställighet (413/1931) och i lagen om godkännande av vissa bestämmelser i den nordiska konventionen angående underhållsbidrag samt om tillämpningen av konventionen (702/1962).

Finland har ratificerat alla de viktigaste internationella konventionerna som gäller erkännande och verkställighet av underhållsbidrag. Finland utvidgade år 1989 tillämpningsområdet för lagen om erkännande och verkställighet av utomlands givet beslut angående underhållsbidrag (370/1983) så att lagen omfattar alla utomlands givna beslut angående underhållsbidrag oberoende av om den stat som givit beslutet är part i Haagkonventionen från år 1983 eller inte. Efter detta har det under de förutsättningar som uppställs i den nämnda lagen varit möjligt att hos en underhållsskyldig som är bosatt i Finland driva in underhållsbidrag som har fastställts utomlands.

Enligt lagen om underhållstrygghet är det en förutsättning för betalning av underhållsstöd att det finns en sådan handling i vilken underhållsbidraget fastställs som är giltig som verkställighetsgrund. I praktiken har barnet ansetts vara berättigat till underhållsstöd om det genom ett utländskt avtal eller en utländsk dom har fastställts att underhållsbidrag skall betalas till barnet. I propositionen om underhållstrygghet utgår man från att underhållsstöd skall kunna betalas om underhållsskyldigheten har fastställts genom ett sådant i en främmande stat givet beslut eller avtal, en sådan officiell handling eller någon annan handling som kunde verkställas i Finland eller i den främmande stat där den underhållsskyldige är bosatt.

I samband med denna proposition har det inte varit nödvändigt att ingripa i internationella underhållsfrågor.

2.2. Utländska rättssystem

Sverige

Den allmänna preskriptionstiden för en fordringsrätt är i Sverige 10 år. Preskrip-

tionstiden kan avbrytas. Tidigare tillämpades denna preskriptionstid också på underhållsbidragsfordringar. Sedan år 1978 har underhållsbidragsfordringarna omfattats av en särskild preskriptionstid på fem år. Enligt den svenska föräldrabalken går rätten att kräva ut fastställt underhållsbidrag förlorad fem år efter den ursprungligen gällande förfallodagen (föräldrabalken 7:9). Denna preskriptionstid kan inte avbrytas. Avtal i strid med detta är ogiltigt. Om utmätning för underhållsbidraget dock har skett före det preskriberats eller den underhållsskyldige har blivit försatt i konkurs på grund av en ansökan som har gjorts före denna tidpunkt, får betalning för fordringen tas ut ur den utmäta egendomen eller erhållas i konkursen även därefter.

På underhållsbidrag kan man driva in ränta, om skyldigheten att betala ränta har fastställts i verkställighetshandlingen. Detta förekommer knappast i praktiken. De flesta underhållsbidrag är bundna till det index som följer fluktuationerna i penningvärdet.

Beträffande underhållsstöd har en ny lag, lagen om underhållsstöd, trätt i kraft i Sverige i början av december 1996. Utgångspunkten för systemet är att samhället har det primära ansvaret för barnets underhåll i det fall att barnets föräldrar inte bor tillsammans eller den ena föräldern är avliden. I dessa fall betalas månatligen underhållsstöd till barnet. Stödet betalas av försäkringskassan. Den förälder som barnet inte bor hos kan åläggas att till staten återbetala ett belopp som helt eller delvis motsvarar underhållsstödet. Återbetalningsskyldigheten kan gälla underhållsstöd från högst tre år. På en förfallen återbetalningsskuld löper det ränta enligt den räntefot som regeringen fastställer för ett år i taget. Räntan är för närvarande 6 %. Beslut om återbetalningsskyldighet och om ränta verkställs i den ordning som bestäms i utsökningsbalken.

Barnets underhållsbidragsfordran har vid utmätning av den underhållsskyldiges lön den bästa företrädesrätten. Samma företrädesrätt har också den fordran som grundas på återbetalningsskyldighet enligt lagen om underhållsstöd. Inflytandet av prestationer påverkas dock av att lön får utmätas endast till den del den överstiger vad gäldenären behöver för sitt och familjens underhåll. Beloppet påverkas bl.a. av bostadskostnaderna, som innefattas i skyddsandelen.

Danmark

I Danmark är föräldrarnas underhållsskyldighet gent emot barnet primär i förhållande till samhällets omsorgsplikt. Underhållsskyldigheten upphör i allmänhet då barnet fyller 18 år. Om en förälder inte uppfyller sina skyldigheter mot barnet, kan myndigheterna bestämma att underhållsbidrag skall betalas. Om man ur samhällets medel varit tvungen att betala förskott på underhållsbidraget till barnet, är föräldrarna skyldiga att återbetala detta till samhället. Underhållsbidraget kan drivas in hos den underhållsskyldige antingen genom egentlig utmätning eller genom löneinnehållning. Försummelse av underhållsskyldigheten kan dessutom leda till frihetsberövande.

Den allmänna preskriptionstiden för en fordringsrätt är i Danmark 20 år. Preskriptionstiden kan avbrytas. Underhållsbidragsfordringarna omfattas dock av en särskild preskriptionstid på fem år, som börjar löpa från att borgenären har rätt att yrka på betalning av fordringarna. Också denna preskriptionstid kan avbrytas. Löneinnehållning kan inte verkställas om det förlöpt mer än fem år sedan underhållsbidraget förfallit. Dessutom förutsätts det att anhållan om utmätning av underhållsbidrag genom löneinnehållning skall framställas inom ett år från att underhållsbidraget förfallit. Över fem år gamla underhållsbidrag kan inte heller drivas in genom egentlig utmätning, om inte preskriptionstiden för underhållsbidragsfordran har avbrutits.

Fordringar som grundas på underhållsbidrag som samhället betalat i förskott preskriberas enligt den allmänna preskriptionstiden på 20 år.

Den danska räntelagen gäller endast för mögenhetsrättsliga fordringar. Således förblir bl.a. underhållsbidrag till barn, i egenskap av familjerättslig fordran, utanför lagens tillämpningsområde.

Norge

Utgångspunkten för underhållsbidragssystemet i Norge är att den förälder som bor tillsammans med barnet har gemensam underhållsskyldighet. Den förälder som inte bor tillsammans med barnet är skyldig att finansiellt delta i barnets underhåll genom att betala underhållsbidrag. Underhållsskyldigheten fortgår i regel tills barnet fyller 18

år. Syftet med lagen om förskott på underhållsbidrag är att säkerställa att underhållsbidrag till ett visst minimibelopp genom samhällets försorg betalas till barnet varje månad. Förskottets storlek fastställs av vederbörande ministerium. Dess utbetalning sköts av folkförsäkringen, som erhåller rätt till underhållsbidraget till den del det motsvarar det utbetalda beloppet. Underhållsbidragen är bundna till index.

Indrivningen av underhållsbidrag sköts, vid sidan av den som är berättigad till underhåll eller för dennes del, av ett särskilt ämbetsverk (indrivningscentralen för underhållsbidrag) eller en särskild tjänsteman (bidragsknekt). I vissa fall skall indrivningscentralen alltid sköta om indrivningen av underhållsbidrag. Detta är fallet bl.a. då förskott på underhållsbidrag har betalats till barnet.

I Norge är den allmänna preskriptionstiden för en fordringsrätt tre år. Preskriptionstiden räknas i allmänhet från förfalldagen. Beträffande underhållsbidrag som skall betalas periodiskt gäller en särskild preskriptionstid på 10 år. Fordringsrätten preskriberas 10 år efter att den sista betalningen har gjorts, eller om ingen betalning ännu har gjorts, efter att borgenären kunde ha yrkat på den första prestationen. Preskriptionstiden kan avbrytas.

Vederbörande ministerium kan med stöd av en speciallag som gäller indrivning av underhållsbidrag (lov om innkrevning av underhållsbidrag m.v.) utfärda bestämmelser om den dröjsmålsranta som skall räknas på underhållsbidrag.

Tyskland

Periodiska prestationer preskriberas enligt Tysklands civillag inom fyra år (Bürgerliches Gesetzbuch 197 §). Bestämmelsen gäller också underhållsbidrag. Preskriptionen börjar dock enligt 204 § civillagen inte löpa förrän barnet blir myndigt. Preskriptionstiden kan avbrytas (208 och 209 § civillagen).

England

I de anglo-amerikanska preskriptionsbestämmelserna anses preskriptionen av en fordringsrätt till sin natur vara processrättslig ("begränsning av talan", limitation of action). Enligt dessa påverkar preskriptionen inte rättighetens materiella innehåll, men förhindrar verkställighet av rättigheten.

I England är preskriptionstiden sex år från

att gälden förfaller, men tiden kan avbrytas bl.a. genom att gälden erkänns eller betalningar görs. För verkställighet av över ett år gamla underhållsbidrag krävs i vissa fall tillstånd av domstol. I dessa fall kan domstolen också bevilja betalningstid, sänka beloppen av de obetalda förfallna underhållsbidragen eller bevilja befrielse från dem.

2.3. Bedömning av nuläget

Preskription

Den preskriptionstid på 10 år som skall tillämpas på underhållsbidragsfordringar och som dessutom kan avbrytas, innebär att det är möjligt att den underhållsskyldige, beroende på aktiviteten hos den som är berättigad till underhållsbidrag, under en mycket lång tid kan bli föremål för indrivningsåtgärder. Om den som är berättigad till underhållsbidrag har avbrutit preskriptionen av en fordran, kan fordran fortsättningsvis drivas in fastän borgenären inte skulle ha vidtagit några egentliga indrivningsåtgärder t.ex. genom att ansöka om utmätning.

Eftersom preskriptionstiden alltid kan avbrytas på nytt, kan det uppkomma extrema situationer där en ålderstigen person kan rikta indrivningsåtgärder mot sin åldrige förälder på basis av underhållsskyldighet som för länge sedan har upphört. Det kan inte anses motiverat att det finns en sådan möjlighet.

Med tanke på indrivningen av underhållsbidrag är det särskilt problematiskt att de obetalda förfallna underhållsbidragen av olika orsaker får hopas tills barnet blir myndigt. Efter detta belastar de obetalda förfallna underhållsbidragen, dock fria från dröjsmålsranta, den underhållsskyldige utan att utmätningssmannen har effektiva metoder för att driva in dem. Då det förlöpt tre år efter att underhållsskyldigheten har upphört, är det enligt de gällande bestämmelserna omöjligt att utmäta obetalda förfallna underhållsbidrag från lönen. Eftersom annan utmätning är möjlig, kan den person som tidigare varit underhållsskyldig dock råka i en situation där han inte kan skaffa sig någon utmätningssbar egendom utan risk för att den på ansökan av ett redan fullvuxet barn kan utmätas för att täcka gamla obetalda förfallna underhållsbidrag.

På det hela taget har det gällande systemet med en lång preskriptionstid som kan avbry-

tas visat sig vara oändamålsenligt. Dessutom har det antal obetalda förfallna belopp som skall beaktas vid bokföringen ständigt ökat. I denna form överensstämmer situationen varken med barnets eller med de övriga parternas intresse.

Utmätning av lön för betalning av underhållsbidrag

Den begränsning i 4 kap. 6 § 4 mom. utsökningsslagen, enligt vilken utmätning av lön och därmed jämförbar inkomst inte får verkställas för indrivning av sådant underhållsbidrag till barn beträffande vilket mer än tre år förflutit sedan det förföll till betalning, har i praktiken varit mer betydelsefull än bestämmelsen om preskriptionstiden på 10 år. Den har inneburit en viss särskild preskriptionstid som inte kan avbrytas.

Bestämmelsen togs in i utsökningsslagen år 1975 i samband med revideringen av den lagstiftning som gäller barnets ställning (RP 90/1974 rd till revision av lagstiftningen om barns ställning). Bestämmelsen motiverades då med en strävan efter att minska de skadeverkningar som gäldenären förorsakas uttryckligen av utmätning som riktas mot lönen. Skadeverkningarna ansågs också indirekt kunna inverka på möjligheterna att driva in underhållsbidrag, om den underhållsskyldige för att undvika utmätning försöker hemlighålla sin regelbundna löneinkomst.

Treårsregeln är inom det gällande systemet motiverad med tanke på att den underhållsskyldige utan den kunde hamna i en orimlig ekonomisk situation. Utan treårsregeln skulle det vara möjligt att verkställa utmätning för att driva in obetalda förfallna underhållsbidrag under hela den underhållsskyldiges livstid, först från hans lön och sedan från hans pension. Eftersom viljan att erlagga betalningar som grundas på underhållsskyldighet som för länge sedan har upphört till ett fullvuxet barn som själv kanske har goda inkomster uppenbarligen skulle vara svag, kunde följden vara hemlighållande av arbetsplatser och löneinkomster eller en ovilja att arbeta. I detta avseende skall treårsregeln ses som en helhet tillsammans med den gällande 10 års preskriptionstiden för underhållsbidrag som kan avbrytas.

Treårsregeln är också förknippad med 4 kap. 6 § 2 mom. utsökningsslagen, som innehåller en strängare regel än normalt gällande vilken andel av lönen som får utmätas.

Om utmätning av lön verkställs för indrivning av bl.a. underhållsbidrag till barn, får den andel av lönen som enligt bestämmelsen skall undantas från utmätning också bestämmas till mindre än 2/3, vilket är det normala. Gäldenären får dock alltid behålla det belopp som motsvarar skyddsandelen. Om utbetalningstiderna för lönen inte är bestämda på förhand, skall minst 1/3 av varje lönepost undantas från utmätning. Eftersom en större andel av lönen än normalt får utmätas vid indrivning av underhållsbidrag, har det behövts en begränsningsbestämmelse av något slag till skydd för gäldenären.

Vid indrivningen har treårsregeln varit en belastning, eftersom man har varit tvungen att separat ta hänsyn till den som en tredje frist utöver den allmänna preskriptionstiden och fristen för förmånsrätt.

Förmånsrätt

Det gällande systemet, där endast underhållsbidrag som skall betalas periodiskt enligt lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning åtnjuter förmånsrätt vid utsökning, skapar mycket stora praktiska problem. I och med att kommunens regressfordran saknar förmånsrätt, borde kommunernas myndigheter vid fördelningen av de medel som influtit genom utmätning kunna särskilja vilken andel av medlen som skall avdelas till underhållsbidraget som åtnjuter förmånsrätt och vilken del som skall avdelas till regressfordran som saknar förmånsrätt. På motsvarande sätt borde också utsökningsskyldigheterna i sin bokföring kunna följa med läget vid indrivningen av olika fordringsrater.

I praktiken har särskiljandet inte lyckats, utan det har ofta gått så att också kommunens regressfordran har erhållit samma förmånsrätt som underhållsbidraget. Detta har inneburit att alla fordringar som saknar förmånsrätt, inklusive barns underhållsbidragsfordringar som är över ett år gamla och således saknar förmånsrätt, ogrundat har fått vika undan.

Allokering av influtna prestationer

Problemen vid allokeringen av prestationer som influtit från den underhållsskyldige beror huvudsakligen på att den underhållsskyldige ofta har ett stort antal obetalda underhållsbidragsrater. Under ett kalenderår kan

det samlas högst 12 obetalda underhållsbidragsrater, vilka alla förfaller separat. Då det finns 18 kalenderår under vilka det kan samlas förfallna rater som lämnats obetalda, kan det totala antalet obetalda förfallna underhållsbidragsrater som mest överstiga 200.

Allokeringen av en prestation är särskilt problematisk om man driver in också kommunens regressfordran som grundas på underhållsstöd eller om dröjsmålsränta på underhållsbidraget undantagsvis drivs in hos den underhållsskyldige. I detta fall måste prestationen fördelas både mellan de underhållsbidrag som har förfallit vid olika tidpunkter och mellan kommunens regressfordran. Dessutom måste man räkna dröjsmålsränta på varje månads rat och också beakta de regler som gäller förmånsrätten för ränta. Utöver allt detta kan frågan om den riktiga allokeringen av prestationer som inflyter från den underhållsskyldige med anledning av preskriptionsbestämmelserna bli aktuell ännu länge efter att själva underhållsskyldigheten har upphört.

Den vedertagna tolkningen av 9 kap. 5 § handelsbalken innebär att gäldenären har rätt att bestämma vilken fordran betalningen skall gälla då han frivilligt erlägger betalning. Med stöd av denna optionsrätt har gäldenären i princip haft möjlighet att påverka t.ex. fordringarnas preskription. Genom att rikta sin betalning till den del av fordran som senast förfallit har gäldenären kunnat sträva efter att vinna fördel i form av preskription. Bestämmelsen förutsätter av borgenären beredskap att följa upp preskriptionsläget beträffande de olika fordringsraterna och att vid behov avbryta preskriptionen.

I praktiken har gäldenärerna dock inte i stor utsträckning utnyttjat sin optionsrätt. Detta har kanske berott på att gäldenärerna inte varit medvetna om optionsrättens existens.

Gäldenären har ingen optionsrätt då underhållsbidrag drivs in genom utmätning. De medel som då inflyter allokeras till den äldsta fordran som kan drivas in eller till en del av den. Olika heterierna mellan allokeringsreglerna i situationer där betalning skett frivilligt och där en prestation drivits in genom utmätning innebär att de influtna prestationerna inte alltid kan användas till betalning av det äldsta underhållsbidrag som kan drivas in. Eftersom det totala beloppet av fordringen ständigt varierar till följd av att be-

talningar sker och på grund av att det eventuellt hela tiden uppkommer nya fordringar, är det mycket arbetsdrygt att utreda fordringens exakta belopp. Detta förutsätter å sin sida förutom av gäldenären också av myndigheterna noggrann bokföring över vilka av de många fordringsraterna som redan har blivit betalda.

Vid allokeringen av belopp som influtit genom frivilliga prestationer eller drivits in genom utmätning till fordringar av olika ålder måste man också tillämpa flera olika bestämmelser som bl.a. på grund av de frister de innehåller endast med svårighet kan jämkas samman. Detta har i praktiken föranlett problem vid bokföringen av obetalda förfallna fordringar. En delorsak till detta kan också vara att myndigheterna inte för något register i realtid över obetalda förfallna fordringar, med hjälp av vilket man kunde utreda en fordrings exakta belopp vid varje tidpunkt samt hur den fördelas mellan underhållsbidrag och kommunens regressfordran.

Den gällande allokeringsmodellen är således mycket invecklad och föranleder slumpmässighet och felaktigheter vid indrivningen, vilket t.o.m. kan äventyra parternas rättskydd.

Dröjsmålsränta

Räkandet av dröjsmålsränta på de underhållsbidrag som för närvarande undantagsvis är räntebärande har enligt de gällande allokeringsreglerna visat sig vara tekniskt invecklat. Varje underhållsbidragsrat måste beaktas separat då räntan räknas. Man kan t.ex. bli tvungen att spjälka upp sådant underhållsbidrag som skall betalas månatligen i förskott i ännu mindre rater om underhållsstöd har betalats till barnet. I detta fall löper det ränta på hela underhållsbidragets belopp fram till den tionde dagen varje månad, då underhållsstödet betalas. Därefter löper det ränta fram till slutet av månaden bara på det belopp av underhållsbidraget som överskrider underhållsstödet. Av indrivningstekniska orsaker är det inom det gällande systemet uppenbarligen nödvändigt att underhållsbidraget inte allmänt är räntebärande. Problemet är att det ofta är svårt att utreda beloppet av det kapital på vilket dröjsmålsränta vid en viss tidpunkt skall räknas. Med tanke på lösningen av detta problem utgör det ingen avsevärd lättnad att adb-system kan

utnyttjas.

I det gällande systemet har friheten från dröjsmålsränta således inte i första hand varit ett rättspolitiskt ställningstagande till att underhållsbidrag till barn inte skulle kunna vara räntebärande, utan man har i detta fall varit tvungen att erkänna de praktiska problem som är förknippade med systemets kontrollerbarhet.

Avsaknaden av dröjsmålsränta har kunnat leda till en situation där en underhållsskyldig som också har andra skulder, hellre först har betalat de skulder på vilka det löper dröjsmålsränta. Detta har stämt överens med hans ekonomiska intressen. Framför allt ensamförsörjare har betraktat avsaknaden av dröjsmålsränta som en orättvisa. Avsaknaden av dröjsmålsränta och den betalningsovilja som eventuellt föranletts därav har möjligtvis också ökat kommunernas underhållsstödsutgifter.

3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

3.1. Mål och medel

Det sammanlagda beloppet av obetalda förfallna underhållsbidrag och regressfordringar är för närvarande mycket stort. Av de obetalda förfallna beloppen har den som är berättigad till underhåll rätt till det belopp som utgörs av differensen mellan underhållsbidraget och det underhållsstöd som betalats ut, och kommunerna har rätt till ersättning för det underhållsstöd de betalat.

Syftet med underhållsbidraget är att trygga tillräcklig välfärd för barnet under dess barn- och ungdomstid. Systemets primära syfte skall således vara att det underhållsbidrag som barnet har rätt till skall drivas in i tid och så effektivt som möjligt inom de gränser som utsköningslagen uppställer till skydd för gäldenären.

Barnets andel, dvs. den del av underhållsbidraget som barnet inte erhållit efter att underhållsstöd har betalats, skall ha företräde i förhållande till kommunens regressfordran åtminstone beträffande underhållsbidraget för den innevarande betalningsperioden. Då de medel som inflyter i första hand allokeras till barnets underhållsbidrag, tryggar man i så stor utsträckning som möjligt att underhållsbidraget till fullt belopp kan användas till barnets underhåll varje månad. Om beloppet av de influtna medlen överskri-

der den innevarande betalningsperiodens underskott, skall barnets intresse beaktas i tillräcklig utsträckning också då de influtna medlen fördelas mellan de gamla obetalda förfallna beloppen.

Dessa mål kan delvis nås med hjälp av förslagen i denna proposition och delvis genom den proposition om underhållstrygghet som för närvarande är under behandling vid riksdagen och framför allt genom dess bestämmelse som gäller fördelningen av medel.

Vid revideringen av indrivningssystemet måste man ta hänsyn förutom till utsköningslagens minimiskydd för gäldenären, även till att systemet som helhet inte får bli oskäligt för den underhållsskyldige. T.ex. ett system där preskriptionstiden för en underhållsbidragsfordran är densamma som för närvarande, det löper dröjsmålsränta på underhållsbidraget och utmätning av lön kan utnyttjas obegränsat, skulle med hänsyn till den underhållsskyldige vara mycket strängt. Om rättssystemet med tanke på den underhållsskyldige möjliggör alltför långtgående indrivningsmetoder, följer därav lätt att han med otillbörliga metoder försöker undvika verkställighet. Den underhållsskyldiges livssituation är dessutom ofta sådan att han utöver de barn som inte bor hos honom har sådana personer som han bor tillsammans med att försörja. Den underhållsskyldiges möjlighet att försörja de barn som bor hos honom får inte äventyras. En stor livstida underhållsbidrags- eller regressfordran som är förfallen men lämnats obetald och på vilken det löper dröjsmålsränta kunde t.o.m. leda till diskriminering av gäldenären.

Det kan finnas många orsaker till att underhållsbidraget eller kommunens regressfordran inte betalas. Då den underhållsskyldiges ekonomiska situation försämras t.ex. på grund av arbetslöshet eller sjukdom, minskar hans förmåga att klara av sin underhållsskyldighet. I en sådan situation har en effektivisering av indrivningen inte samma betydelse som i en situation där de förfallna beloppen lämnas obetalda på grund av den underhållsskyldiges medvetna strävan efter att undvika att uppfylla sina förpliktelser. Man har redan i den gällande lagstiftningen berett sig på de problem som förorsakas av bristande förmåga att uppfylla underhållsskyldigheten. Den underhållsskyldige kan t.ex. yrka på sänkning av underhållsbidragets belopp, eller då underhållsstöd har betalats,

på befrielse från att betala kommunens regressfordran. Den underhållsskyldiges handlingsmöjligheter ökas också av det förslag som ingår i denna proposition om att man skall avstå från kravet på laga kraft också beträffande en sådan dom genom vilken underhållsskyldigheten har förordnats upphöra eller underhållsbidragets belopp sänkts.

Om försummelsen att fullgöra underhållsskyldigheten däremot beror på betalningsovilja, måste rättssystemet innehålla tillräckligt effektiva metoder för att man skall få betalning. Exempel på sådana metoder är att det löper dröjsmålsranta på fordringen samt att utmätningen är tillräckligt effektiv. Propositionens syften harmonierar till dessa delar med den revidering som gäller utsökningsmyndigheternas ökade rätt att erhålla information. Revideringen trädde i kraft i mars 1997. Dess syfte var att effektivisera utmätningen i situationer där gäldenären med otillbörliga metoder undviker och försvårar verkställigheten. Utsökningsmyndigheternas rätt att erhålla information om gäldenärens ekonomiska situation t.ex. från penninganstalter eller myndigheter är också ägnad att effektivisera indrivningen av obetalda förfallna underhållsbidrag.

Betydelsen av underhållsbidrag till barn har beaktats också i den revidering av utsökningslagen som trädde i kraft i maj 1997. Genom lagen om ändring av utsökningslagen (378/1997) fogades till 4 kap. 6 a § en bestämmelse enligt vilken löneutmätning som pågått i över ett år i vissa fall kan avbrytas för en bestämd tid. Möjligheten till avbrott gäller dock inte utmätning av lön för indrivning av underhållsbidrag till barn.

Det primära syftet med denna proposition är att skapa ett effektivt indrivningssystem som överensstämmer med barnets intresse, genom vilket man kan trygga barnets underhåll under barndomen och ungdomstiden och i vilket man å andra sidan också i tillräcklig utsträckning har beaktat den underhållsskyldiges rättsskydd och ekonomiska ställning.

Utöver detta är propositionens mål ett indrivningssystem som tekniskt skall vara avsevärt lättare att kontrollera än för närvarande. En kännbar minskning av slumpmässighet, oenhetlig praxis och felaktigheter stämmer överens med alla parter rättsskydd. För att utsökningsmyndigheterna och de myndigheter som ansvarar för kommunernas indrivning skall lyckas i sitt arbete förutsätts ett så

enkelt system som möjligt.

Syftet med revideringen är således också att förenkla bestämmelserna om preskription och förmånsrätt i fråga om barnets underhållsbidragsfordran samt bestämmelserna om allokeringen av prestationer, och att därigenom bidra till att indrivningen av underhållsbidrag lyckas och sker på ett riktigt sätt. Förenklingen förutsätter också att bestämmelserna om indrivning av underhållsbidrag och av kommunens regressfordran är enhetliga. I förslaget har man också strävat efter att göra sättet för uträkning av dröjsmålsranta så enkelt som möjligt.

Då man strävar efter att nå de ovan nämnda rättspolitiska målen och de syften som är förknippade med en förenkling av systemet, borde följande förutsättningar i så stor utsträckning som möjligt kunna uppfyllas:

- vid utsökning skall samma preskriptionstid gälla för underhållsbidraget och för kommunens regressfordran

- preskriptionstiden får inte vara beroende av formen för utmätning

- preskriptionstiden skall inte kunna avbrytas

- preskriptionstiden skall vara lika lång som den tid fordran åtnjuter förmånsrätt vid utmätning

- underhållsbidraget och regressfordran skall behandlas på samma sätt vid olika former av utmätning

- istället för att varje rat preskriberas separat skall preskriptionstiden för alla rater som förfaller under samma kalenderår börja löpa vid början av följande kalenderår

- de prestationer som inflyter skall alltid allokeras till den sammanlagda fordran som härstammar från det i tidsordning tidigaste kalenderåret

- dröjsmålsranta på obetalda förfallna underhållsbidrag skall för varje kalenderår räknas på det belopp som den underhållsskyldige under kalenderåret månatligen i genomsnitt har lämnat obetalt

- prestationerna skall alltid först allokeras till förfallna underhållsbidrag som lämnats obetalda och först därefter till dröjsmålsranta

- dröjsmålsranta utgör inte beskattningsbar inkomst för mottagaren och är inte en avdragbar utgift för betalaren.

Av de nämnda förutsättningarna hör de som gäller underhållsbidrag till denna proposition. Propositionen innehåller också beträffande kommunens regressfordran förslag

som gäller förmånsrätt och frihet från dröjsmålsränta. De övriga förslagen som gäller regressfordran skall genomföras i samband med propositionen om underhållstrygghet. T.ex. bestämmelsen om fördelningen av det underhållsbidrag som kommunen drivit in mellan den andel som barnet skall erhålla och mellan kommunens regressfordran föreslås i propositionen om underhållstrygghet. Till tillämpningsområdet för den föreslagna lagen hör också bestämmelserna om preskription av kommunens regressfordran och om allokeringen av prestationer.

För att helheten skall bli lyckad är det viktigt att de metoder som föreslagits i denna proposition för att de uppställda målen skall nås harmonierar med bestämmelserna i den föreslagna lagen om underhållstrygghet.

3.2. Centrala förslag

Preskription

En förälders underhållsskyldighet och barnets motsvarande rätt att erhålla underhållsbidrag preskriberas i och för sig inte, med de upphör i allmänhet senast då barnet fyllet 18 år. En fordran som grundas på fastställt underhållsbidrag och kommunens regressfordran som grundas på utbetalt underhållsstöd preskriberas däremot för närvarande 10 år efter att fordran har uppkommit. Preskriptionstiden kan avbrytas formfritt. Man kan således bli tvungen att rikta utsökningsrättsliga indrivningsmetoder också mot mycket gamla fordringar. Den underhållsskyldige kan likaså frivilligt betala även en gammal underhållsbidragsfordran.

Underhållsbidraget är i första hand avsett att täcka de utgifter som förorsakas av barnets underhåll. Underhållsbidrag som skall betalas periodiskt förlorar en del av denna betydelse efter att den period för vilken underhållsbidraget skall betalas har löpt ut. Den del som lämnats obetald blir då en resterande fordran som inte längre kan tjäna det behov av underhåll som det ursprungligen var avsett att tillgodose.

Barnets underhållsbidrag skall i regel betalas vid bestämda tidpunkter, vanligtvis månatligen i förskott. Det är således fråga om en periodisk prestation. Det är karakteristiskt för periodiska prestationer att de lätt hopas om gäldenären av någon orsak saknar betalningsförmåga eller betalningsvilja. Till följd av anhopningen kan det senare ekonomiskt

bli svårt för gäldenären att klara av att betala den sammanlagda skulden.

Det är också karakteristiskt för periodiska prestationer att parterna i gäldsförhållandet i allmänhet inte har för avsikt att låta en prestation bli beroende av en kredit, utan förutsätter att varje återkommande rat skall betalas i tid. Uttryckligen i fråga om underhållsbidrag som skall betalas periodiskt är det utmärkande för betalningarna att varje underhållsbidragsrat i första hand är avsedd att trygga barnets underhåll under den period som betalningsraten hänför sig till.

Om den underhållsskyldige inte uppfyller sin betalningsskyldighet under respektive period, uppfattas den följande periodens underhållsbidrag i allmänhet inte som betalning av det tidigare obetalda förfallna beloppet, utan som fullgörelse av den innevarande periodens underhållsskyldighet. För mottagaren av underhållsbidraget är det oftast viktigare att få det underhållsbidrag som hänför sig till den innevarande perioden i tid än att i efterhand få ersättning för de obetalda förfallna beloppen. Syftet med underhållsbidraget är i första hand att trygga barnets faktiska behov av underhåll och inte att etablera ett skuldförhållande mellan barnet och den underhållsskyldige. Det faktum att den som är berättigad till underhållsbidrag inte vidtar indrivningsåtgärder kan vara ett tecken på samförstånd mellan gäldenären och borgenären eller på att underhållsbidraget inte har haft avgörande betydelse med tanke på tryggnad av barnets underhåll.

Den allmänna preskriptionstiden var enligt 1734 års lag 20 år. Förkortandet av preskriptionstiden till 10 år genom preskriptionsförordningen motiverades särskilt med en strävan efter att stärka rättssäkerheten och om möjligt förebygga oskäligen tvister. Med samma faktorer kan man också motivera en förkortning av den gällande preskriptionstiden. Underhållsbidragsfordringarna underlyder också i flera andra länder korta särskilda preskriptionstider.

Enligt statistiken har ärendena på 1990-talet varit anhängiga vid utmätning i genomsnitt 7—8 månader. Av de underhållsbidragsärenden som t.ex. år 1996 varit föremål för utmätning har 65 % inkommit för indrivning under samma år och 14 % under det föregående året. Den andel ärenden som varit föremål för indrivning i över två år var således bara 1/5. Ett tecken på en liknande utveckling utgörs också av att 55 % av be-

talningsförbuden beträffande utmätning av lön och pension år 1995 enligt justitieministeriets utredning varade under 6 månader, 20 % varade 6—12 månader och bara ca 25 % varade över ett år.

Den nämnda talen betyder dock inte att underhållsbidragen skulle bli betalda på en relativt kort tid. År 1996 inkom t.ex. underhållsbidrag till ett sammanlagt belopp av närmare en miljard mark till utsökningsindrivning. Det belopp som årligen kan drivas in hos de underhållsskyldiga är betydligt mindre än detta. Beloppet har under 1990-talet varierat kring 300 miljoner mark. Om den underhållsskyldiges lön inte kan utmätas, inkommer gamla obetalda förfallna belopp ofta till indrivning för den händelse att den underhållsskyldige skulle få skatteåterbäring. Detta yppar sig sedan i att ärendena är anhängiga korta tider. Bland dessa ärenden som årligen på nytt anhängiggörs och där möjligheterna att lyckas med indrivningen är förhållandevis små kan det också finnas mycket gamla obetalda förfallna underhållsbidrag.

För att tyngdpunkten vid indrivningen av underhållsbidrag skall kunna flyttas närmare den betalningsperiod för vilken underhållsbidraget borde ha betalats och för att systemet skall kunna förenklas förutsätts det att preskriptionstiden för förfallna underhållsbidragsfordringar förkortas och att preskriptionstiden inte kan avbrytas. Dessa åtgärder är dock inte tillräckliga för att man skall nå de nämnda målen, utan man måste dessutom revidera bl.a. bestämmelserna om förmånsrätt för underhållsbidrag och om allokeringen av prestationer. Den preskriptionstid på fem år som inte skall kunna avbrytas utgör dock den mest centrala faktorn i det indrivningssystem som föreslås i denna proposition, och de övriga förslag som presenteras bygger på detta.

Det föreslås att en ny bestämmelse skall fogas till 16 c § underhållslagen. Enligt den preskriberas underhållsbidrag som skall betalas periodiskt inom fem år från början av det år som följer efter det kalenderår under vilket underhållsbidraget har förfallit. Underhållsbidrag som skall utgå en gång för alla preskriberas fem år efter att underhållsbidraget har förfallit till betalning, men dock senast fem år efter att barnet har blivit myndigt. Preskriptionstiden på fem år skall inte kunna avbrytas. Vår lagstiftning innehåller också beträffande vissa andra privaträttsliga

fordringar särskilda preskriptionstider som inte kan avbrytas. Sådana är bl.a. vissa fordringar som är förknippade med lön, ersättningsyrkanden som grundas på försäkringsavtal och fordringar som grundas på hyra av bostadslägenheter.

Preskriptionstiden på fem år är tillräckligt lång också i de situationer där den underhållsskyldiges ekonomiska situation senare t.ex. till följd av ett arv väsentligt skulle förbättras. Om underhållsbidragets belopp har varit t.ex. 600 mark per månad och alla underhållsbidragsrater som borde ha erlagts under preskriptionstiden är obetalda, innebär den föreslagna preskriptionstiden att man hos den underhållsskyldige kan utmäta egendom till ett värde av över 40 000 mark per barn för att täcka de gamla obetalda förfallna underhållsbidragen.

Preskriptionstiden på fem år är motiverad också i det avseende att fordran slutgiltigt preskriberas då den som tidigare varit berättigad till underhållsbidrag fyllt 23 år. En person som uppnått denna ålder kan i allmänhet förutsättas klara av att själv skaffa sig sin utkomst. Ett vuxet barn kan visserligen ha det ekonomiskt svårt t.ex. på grund av återbetalning av studielån, grundande av familj eller anskaffning av bostad, men syftet med underhållsbidraget är dock inte att fungera som en finansieringsmetod i dylika fall.

Med tanke på barnets intresse har den gällande preskriptionstiden på 10 år i praktiken inte haft någon stor betydelse, eftersom en underhållsbidragsrat inte har kunnat utmätas från lönen senare än tre år efter att den förfallit. Ur övrig egendom har man endast sporadiskt erhållit prestationer. Således kan man t.o.m. hävda att avskaffandet av treårsregeln vid löneutmätning i själva verket innebär att preskriptionstiden förlängs från tre år till närmare sex år.

Med tanke på den underhållsskyldige klargör förkortningen av preskriptionstiden och avlägsnandet av möjligheten att avbryta preskriptionen avsevärt systemet jämfört med nuläget. I många fall har underlåtelsen att betala underhållsbidrag berott på godtagbara eller forståeliga orsaker, såsom arbetslöshet eller sjukdom. I dessa fall kan det anses oskäligt att en obetald förfallen fordran eventuellt förblir en ekonomisk belastning för den underhållsskyldige ännu tiotals år efter att barnets behov av underhållsbidrag har upphört.

Också strävandena efter att förenkla systemet talar för att preskriptionstiden skall vara fem år. Förenklingen av indrivningssystemet förutsätter att preskriptionstiden för underhållsbidraget och för regressfordran är lika lång. Det har också i propositionen om underhållstrygghet uttryckligen föreslagits att preskriptionstiden för kommunens regressfordran skall vara fem år. Detta har i förslaget motiverats bl.a. med en strävan efter att effektivare än för närvarande rikta åtgärderna för indrivning av underhållsbidrag mot sådan indrivning som ger resultat.

Om preskriptionstiden skulle vara längre än fem år, skulle det uppenbarligen inte heller vara möjligt att bestämma att en fordran skall åtnjuta förmånsrätt under en tid som motsvarar preskriptionstiden. Redan det faktum att hela den obetalda förfallna underhållsbidrags- och regressfordran skall åtnjuta förmånsrätt i förhållande till övriga fordringar, innebär en försämring av de övriga fordringarnas ställning. I proportion försämras ställningen mest för sådana fordringar som har en kort preskriptionstid som inte kan avbrytas. T.ex. skatter och böter kanske preskriberas utan att någon prestation har erhållits, eftersom alla inbetalda medel har gått till att täcka underhållsbidraget och regressfordran samt den dröjsmålsränta som skall räknas på underhållsbidraget. Privaträttsliga fordringar har dock i regel en preskriptionstid på 10 år som kan avbrytas. Privaträttsliga fordringar måste vika undan för underhållsbidrag och regressfordringar, men endast tillfälligt. Försäkringsfordringar kan alltid drivas in ur en säkerhet oberoende av en förefintlig underhållsbidrags- eller regressfordran.

Också målet att förenkla systemet förutsätter således att underhållsbidrags- och regressfordran preskriberas en gång för alla och på ett enhetligt sätt. Om preskriptionstiden skulle kunna avbrytas skulle revideringen av preskriptionssystemet och därmed hela förslagets grundläggande syften urvattnas. Då skulle situationen fortsättningsvis vara densamma, med undantag för att preskriptionstiden som för närvarande är tio år istället måste avbrytas med fem års mellanrum. Då skulle det inte heller vara möjligt att genomföra revideringen av förmånsrätten eller dröjsmålsräntan på det sätt som planerats.

Då varje underhållsbidragsrat för närvarande preskriberas separat, förutsätts det särskild uppmärksamhet av borgenären för att

förebygga preskription, eftersom man i fråga om varje rat separat måste granska möjligheten att driva in en fordran. En bestämmelse enligt vilken preskriptionen istället för att granskas separat i fråga om varje enskild underhållsbidragsrat skall granskas i fråga om en längre period, skulle i detta avseende innebära en lättnad såväl för gäldenären som för de myndigheter som sköter om indrivningen.

En sådan preskriptionsmodell där alla separata rater som förfallit under samma kalenderår preskriberas vid samma tidpunkt skulle med tanke på alla parter vara ändamålsenligare än det gällande systemet. Därför föreslås det att en ny bestämmelse skall fogas till 16 c § underhållslagen. Enligt den preskriberas alla rater som förfaller under samma kalenderår samtidigt, dvs. preskriptionstiden börjar löpa vid början av följande år, istället för att enstaka underhållsbidragsrater skulle preskriberas separat. Detta innebär att den äldsta separata obetalda förfallna underhållsbidragsraten som ännu kan drivas in är nästan sex år gammal.

Utmätning av lön för betalning av underhållsbidrag

Möjligheten att driva in underhållsbidrag till barn genom utmätning av lön har begränsats av bestämmelsen i 4 kap. 6 § 4 mom. utsökningslagen enligt vilken utmätning inte får verkställas för indrivning av sådant i 2 mom. avsett underhållsbidrag till barn som har förfallit för mer än tre år sedan.

Treårsregeln utgör vid utmätning av lön en skyddsbestämmelse för den underhållsskyldige. Den är en del av det gällande systemet, där preskriptionstiden för underhållsbidraget kan avbrytas och där man kan utmäta ett större belopp än normalt av lönen för att driva in underhållsbidrag. Det har behövts något slags "faktisk preskriptionsbestämmelse" med tanke på den effektivaste formen av utmätning, dvs. utmätning av lön.

I denna proposition föreslås treårsregeln avlägsnas från utsökningslagen, vilket innebär att underhållsbidraget kan utmätas från lönen under hela dess preskriptionstid. Detta bidrar avsevärt till att tyngdpunkten vid indrivningen flyttas till den underhållsberättigade personens barndom och ungdomstid, då hans behov av underhåll är aktuellt. Samtidigt utgör det en motvikt till förkortningen

av den allmänna preskriptionstiden att utmätning tillåts i fråga om äldre obetalda förfallna belopp än för närvarande. Eftersom utmätning av lön och därmed jämförbar inkomst är den mest betydelsefulla formen av utmätning med tanke på de belopp som inflyter vid indrivning av underhållsbidrag, är de åtgärder som effektiverar denna form av utmätning i en avgörande ställning.

Utmätning av lön för betalning av obetalda belopp som förfallit under en femårsperiod kan för den underhållsskyldige innebära förhållandevis sträng verkställighet med hänsyn till att en större andel av lönen än normalt kan utmätas och att sådana frimånader som avses i 4 kap. 6 a § 2 mom. utsökningslagen inte kan beviljas. Den skyddsandel som anges i förordning måste dock alltid lämnas hos gäldenären. Om den underhållsskyldiges betalningsförmåga till följd av sjukdom, arbetslöshet eller av någon annan särskild orsak väsentligt har försämrats, kan dessa faktorer beaktas då den andel av lönen som får utmätas fastställs med stöd av 4 kap. 6 a § 1 mom. utsökningslagen. Eftersom den underhållsskyldige å andra sidan slutligt befrias från skyldigheten att erlägga gamla obetalda förfallna belopp då barnet fyllt 23 år, torde det inte med tanke på helheten kunna anses oskäligt för gäldenären att tidsbegränsningen på tre år förlängs så att den överensstämmer med preskriptionstiden.

Att treårsregeln frångås innebär att man som mest kan utmäta nästan sex års underhållsbidragsfordran från gäldenärens lön. Om underhållsbidrag kontinuerligt lämnas obetalt, fortgår den stränga löneutmätningen under hela den underhållsberättigades barndom och ungdom. Istället för att utmätningens möjligheten i enlighet med den gällande åldersgränsen upphör efter att barnet har fyllt 21 år, får den underhållsskyldiges lön utmätas för att täcka underhållsbidrag till en 23 år gammal person, den dröjsmålsränta som löpt på underhållsbidraget samt kommunens regressfordran som grundas på underhållsstöd som kommunen betalat.

Förmånsrätt

I de bestämmelser som gäller förmånsrätten för underhållsbidragsfordran och för kommunens regressfordran vid utsökning, ställs underhållsbidraget och kommunens regressfordran i olika ställning. I praktiken har detta dock ofta inte kunnat genomföras,

utan i praktiken har man varit tvungen att ge kommunens regressfordran samma förmånsrätt som underhållsbidraget åtnjuter, dvs. hela det belopp som inflytt genom utsökning har enligt lagen om underhållstrygghet fördelats mellan barnets och kommunens andel.

Det gällande systemet där kommunens regressfordran i princip saknar förmånsrätt, kan motiveras med att kommunen inte har ett likadant behov av att få sin fordran indriven som barnet har. Å andra sidan utgör dock kommunens regressfordran en del av underhållsbidraget. De andra borgenärerna kan utgå från att hela underhållsbidragsbeloppet åtnjuter förmånsrätt. I detta fall blir deras andel vid skiftet inte slumpmässigt beroende av om barnet har erhållit underhållsstöd eller inte.

I denna proposition föreslås det att 4 § förmånsrättslagen skall ändras så att fordringar som grundas på underhållsbidrag som skall betalas periodiskt vid konkurs och utmätning skall åtnjuta förmånsrätt enligt denna paragraf. Bestämmelsen skall gälla både egentligt underhållsbidrag och kommunens regressfordran som grundas på att underhållsstöd har betalats. Det inbördes förhållandet mellan dessa fordringar skall å sin sida fastställas med stöd av den bestämmelse om fördelningen av medel som tagits in i propositionen om underhållstrygghet.

Det föreslås att tiden för förmånsrätt skall bli lika lång som preskriptionstiden, dvs. fem år. Den äldsta underhållsbidrags- eller underhållsstödsrät som erhåller förmånsrätt kan således vara nästan sex år gammal. Efter revideringen skall underhållsbidrags- och regressfordran samt den dröjsmålsränta som löper på underhållsbidragsfordran kunna drivas in i samband med konkurs och genom utmätning med samma förmånsrätt under hela fordringens preskriptionstid.

En följd av den enhetliga förmånsrätten för de fordringar som grundas på underhållsbidrag och av den bestämmelse som föreslagits i 4 § förmånsrättslagen, enligt vilken hela det influtna beloppet skall fördelas enligt lagen om underhållstrygghet, är att utsökningsmyndigheterna inte längre behöver överföra en del av det influtna beloppet direkt till barnet. Avsikten är att utmätningens mannen skall betala det influtna beloppet i sin helhet till den kommunala myndigheten, och att myndigheten skall sköta om dess fördelning mellan barnets och kommunens

fordran. Utsökningsmyndigheten skall följa upp inflytandet av det totala obetalda förfallna beloppet, dvs. det sammanlagda beloppet av barnets underhållsbidrag, den dröjsmålsränta som räknats på det samt kommunens regressfordran. Eftersom underhållsbidragsraterna inte preskriberas separat under kalenderåret, är det tillräckligt att de sociala myndigheterna vid årsskiftet för utsökningsmyndigheterna redovisar för hur det gångna årets prestationer har allokaterats, dvs. vilket det nya totala obetalda förfallna beloppet är med beaktande av preskriptionen.

Om den som är berättigad till underhållsbidrag eller hans representant själv ansöker om utmätning av underhållsbidraget, är det i första hand hans skyldighet att presentera de kalkyler och handlingar som behövs. I detta fall är dock situationen i den bemärkelsen enklare för utmätningsmannen att bara egentligt underhållsbidrag kan vara föremål för indrivning. Således blir utmätningsmannen inte tvungen att tillämpa den bestämmelse om fördelningen av medel som ingår i lagen om underhållstrygghet. I detta fall betalas de influtna medlen naturligtvis direkt till sökanden.

Det föreslås att underhållsbidrag som utgår en gång för alla fortsättningsvis skall sakna förmånsrätt. Ett sådant underhållsbidrag är till sin karaktär exceptionellt och i praktiken sällsynt. Underhållsbidrag som betalas en gång för alla kommer oftast i fråga i en situation där föräldern förfogar över de medel som behövs för underhållsbidraget då engångsprestationen fastställs, men hans förmåga att i framtiden betala underhållsbidrag som förfaller vid bestämda tidpunkter är osäker. Engångsprestationen tjänar då barnets bästa. Underhållsbidrag som utgår en gång för alla är inte i dessa situationer på samma sätt som periodiskt underhållsbidrag problematiskt med tanke på barnets underhållstrygghet, vilket innebär att det inte heller i fråga om detta finns motsvarande behov av att med hjälp av förmånsrättsbestämmelser säkerställa barnets rätt att erhålla underhållsbidrag. Ett underhållsbidrag som utgår en gång för alla kan till sitt belopp vara så stort att det helt skulle förhindra att medel inflyter till andra borgenärsfordringar vid konkurs och utmätning. Denna möjlighet måste med tanke på de övriga borgenärerna anses oskälig.

Enligt 10 § 4 mom. konkursstadgan kan man utan hinder av konkurs verkställa ut-

mätning av lön, pension och inkomst av näringsverksamhet för indrivning av ett underhållsbidrag till ett barn, då nämnda bidrag har förmånsrätt enligt lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning. Av lön, pension och inkomst av näringsverksamhet som utbetalas till gäldenären skall enligt 45 § 2 mom. konkursstadgan en så stor del tillfalla konkursboet som av beloppet kan utmätas efter att från detta avskiljts ett genom utmätning erlagt underhållsbidrag till ett barn. Dessa bestämmelser föreslås inte ändras. Detta innebär att den inkomst som avses i dessa bestämmelser efter ändringen av 4 § lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning kan utmätas för indrivning av ett sådant underhållsbidrag, den dröjsmålsränta som skall räknas på det samt en sådan regressfordran som kommunen innehar, som åtnjuter förmånsrätt på det sätt som avses i lagen.

Allokering av influtna prestationer

De problem som förorsakas av det gällande systemet för allokering av prestationer har behandlats ovan i kapitel 2.3. De tekniska svårigheter som är förknippade med allokeringen skulle öka väsentligt om det allmänt skulle räknas dröjsmålsränta på de obetalda förfallna underhållsbidragsraterna. I detta fall skulle det vara svårt att fördela en prestation dels mellan underhållsbidraget och kommunens regressfordran och dels mellan underhållsbidragets kapitalet och ränta, fastän preskriptionstiden samtidigt skulle förkortas.

Om det finns flera tiotals obetalda förfallna underhållsbidragsrater, skulle en del av problemen också kvarstå till följd av gäldenärens optionsrätt. Om det beslutats att underhållsstöd skall betalas till barnet skall rätten att driva in underhållsbidraget enligt det gällande underhållsstödssystemet övergå till kommunens organ tills underhållsstödet i sin helhet har blivit betalt. Detta står i strid med att gäldenären kan bestämma om allokeringen av en frivillig prestation. Handelsbalkens optionsrätt skulle med tanke på indrivningsåtgärderna innebära en skyldighet att följa med vilka fordringsrater som för tillfället är obetalda. Om underhållsbidrag drivs in hos den underhållsskyldige genom utsökning för betalning av den äldsta fordringsraten och han samtidigt frivilligt erlägger betalningar med användande av sin op-

tionsrätt, kan följderna vara oklarhet i fråga om vilka rater som för tillfället är obetalda. Oklarheten skulle betonas om det bestäms att de obetalda förfallna underhållsbidragsraterna skall bli räntebärande.

För att förenkla systemet för indrivning av underhållsbidrag föreslås det att en ny bestämmelse skall tas in i 16 a § underhållslagen, enligt vilken de medel som inflyter från den underhållsskyldige för betalning av obetalda förfallna underhållsbidrag alltid skall allokteras till den äldsta fordringsrat som kan drivas in, oberoende av om prestationen inflyter genom frivillig betalning eller genom utmätning. Denna bestämmelse skall såsom specialbestämmelse vara primär i förhållande till handelsbalkens bestämmelse om optionsrätt.

Preskriptionsbestämmelsen som grundar sig på helheter av fordringar som hänför sig till ett år förutsätter att samma princip iaktas också vid allokeringen av prestationer som erhållits av den underhållsskyldige. I enlighet med detta utgör det belopp som förfallit under ett kalenderår en helhet också med tanke på allokeringen. Så länge som det finns obetalt underhållsbidrag som förfallit under ett tidigare kalenderår, kan de betalningar som inflyter enligt förslaget inte allokteras till underhållsbidrag som förfallit under ett senare kalenderår. Det avgörande är det totala beloppet av det underhållsbidrag som i slutet av varje kalenderår lämnats obetalt från året i fråga. Om underhållsbidrag som har förfallit har lämnats obetalt endast från ett kalenderår, skall de influtna medlen allokteras till de enstaka förfallna underhållsbidragsraterna i kronologisk ordning.

Med hjälp av allokeringsbestämmelsen kan man förutom upprätthålla ordning i bokföringen, också säkerställa att underhållsbidragsfordran blir betald i samma ordning som den hotar att bli preskriberad. I och med den föreslagna preskriptionstiden som inte kan avbrytas får också denna synpunkt större betydelse än tidigare.

Allokeringen är en teknisk metod för att följa med anhopningen av obetalda förfallna belopp och för att förebygga preskription. Allokeringen inverkar inte på räknandet av dröjsmålsränta, vilket grundas på de faktiska betalningstidpunkterna. Det redogörs senare för hur dröjsmålsräntan fastställs på basis av det underhållsbidrag som i slutet av varje kalendermånad är obetalt. Trots att det invarande årets prestationer allokteras till ett

tidigare år, inverkar allokeringen inte på beloppet av den upplupna dröjsmålsräntan från den tidigare perioden.

Dröjsmålsränta

I denna proposition föreslås det att en fordran som grundas på sådant periodiskt underhållsbidrag som avses i underhållslagen skall omfattas av den nya räntelagen, vilket innebär att den enligt räntelagen skall inbringa dröjsmålsränta. Det föreslås därför att bestämmelsen om att sådant underhållsbidrag inte är räntebärande skall avlägsnas ur räntelagen. Underhållsbidrag som skall utgå en gång för alla hör också för närvarande till räntelagens tillämpningsområde och till denna del föreslås inga ändringar.

Det föreslås att det till 1 § räntelagen skall fogas en bestämmelse, enligt vilken lagen inte skall tillämpas på kommunens regressfordran som grundas på underhållsstöd som betalats till barn med stöd av lagen om underhållstrygghet. Regressfordran kvarstår således som räntefri. Då underlåtenheten att betala underhållsbidrag beror på betalningsovilja, torde det vara en tillräcklig sanktion att underhållsbidragsfordran är räntebärande. Med tanke på gäldenären kan det vara en alltför sträng påföljd att det löper dröjsmålsränta enligt den gällande räntefoten på kommunens regressfordran. Det är möjligt att gent emot kommunerna kompensera räntefriheten för kommunens fordran genom den bestämmelse om fördelningen av medel som skall tas in i lagen om underhållstrygghet.

Det finns inte något principiellt hinder för att det löper ränta på den egentliga underhållsbidragsfordran. Det faktum att underhållsbidraget oftast också är indexbundet är en skild fråga. Avsikten med indexbundenheten är att kompensera en höjning av den allmänna kostnadsnivån med en ökning av underhållsbidragets belopp. Dröjsmålsräntan är däremot en följd av att betalningsskyldigheten har försumrats.

En förfallen underhållsbidragsfordran utgör för borgenären en förmögenhetsrättslig fordran som är jämförbar med en sådan penningsskuld som avses i räntelagen. Den dröjsmålsränta som skall räknas på underhållsbidragsfordran kan förordas med att en sådan fordran med tanke på dess penningmässiga karaktär inte avviker från den underhållsskyldiges övriga skulder. Inom det gällande systemet har det för den underhållsskyldige

ekonomiskt varit mer lönsamt att betala t.ex. konsumtionskrediter än underhållsbidrag, eftersom det inte har förorsakats någon extra ekonomisk påfrestning i form av ränta på grund av att underhållsbidraget har lämnats obetalt.

Det är inte heller med tanke på gäldenären en rättspolitiskt oskäligen lösning att underhållsbidraget blir räntebärande, framför allt om det löper ränta endast på underhållsbidragsfordran och preskriptionstiden samtidigt som motvikt förkortas och det bestäms att räntan skall vara sekundär i förhållande till kapitalet. Om man handlar på detta sätt kommer dröjsmålsräntan inte att bli en oskäligen tilläggspåfrestning för en gäldenärer som saknar betalningsförmåga. För gäldenärer som saknar betalningsvilja och som kanske har förhållandevis goda inkomster kommer dröjsmålsräntan att innebära ett reellt ekonomiskt incitament till att betala underhållsbidraget till barnet i tid.

Om de övriga revideringarna som föreslagits i propositionen och särskilt förslaget beträffande allokeringen av medel genomförs samtidigt så kommer det inte heller att förorsakas några övermåttiga indrivningstekniska problem av att underhållsbidraget blir räntebärande. Av dessa orsaker föreslås det att en bestämmelse om att underhållsbidragsfordran blir räntebärande skall tas in i 16 b § underhållslagen. Den kalkyleringsmodell för räknande av ränta som ingår i bestämmelsen grundas på hur stort det förfallna underhållsbidraget som varje kalenderår månatligen lämnats obetalt i genomsnitt är under den sista dagen varje månad (*medelsaldo*). Till denna del påminner den föreslagna kalkyleringsmodellen om det kalkyleringssätt som används i vissa banker, där den ränta som banken betalar på en deposition fastställs enligt det genomsnittliga månads- eller årssaldot för deponentens konto.

Enligt den föreslagna kalkyleringsmodellen skall dröjsmålsräntan inte såsom normalt räknas för dagar, utan för hela månader. Det skulle vara ännu enklare att räkna räntan på det sammanlagda belopp som kvarstår i slutet av året. Detta kalkyleringssätt skulle dock, i jämförelse med den ränta som räknas enligt räntelagen, beroende på situationen ha lett till mycket varierande slutresultat i de fall där det obetalda förfallna beloppet har anhopats ojämnt under året. Speciellt med tanke på den gällande räntefoten kunde dröjsmålsräntan i enstaka fall ha kunnat bli

oskäligt hög och i vissa fall skulle dröjsmålsränta inte alls ha influerat.

Utgångspunkten för den föreslagna kalkyleringsmodellen är att det sammanlagda beloppet av det obetalda förfallna underhållsbidraget kan variera mycket under ett kalenderår. Storleken av det årliga obetalda förfallna underhållsbidraget påverkas av det obetalda belopp som överflyttas från föregående år, av de nya belopp som lämnas obetalda under det innevarande kalenderåret samt av de prestationer som inflyter från den underhållsskyldige. Underhållsbidragsfordrans belopp utgörs i början av varje år av det förfallna underhållsbidrag som är obetalt i slutet av den sista dagen under det föregående året. Om nya underhållsbidragsrater lämnas obetalda under kalenderåret, ökar naturligtvis beloppet av det obetalda förfallna underhållsbidraget. Betalningar minskar å andra sidan det obetalda förfallna beloppet. Om det ur kommunens medel betalas underhållsstöd till barnet så inverkar också underhållsstödet på beloppet av barnets egen underhållsbidragsfordran. Detta beror på att barnet har rätt att erhålla underhållsbidrag endast till den del det överskrider beloppet av det underhållsstöd som betalats. Till den del som motsvarar underhållsstödet har rätten till underhållsbidraget övergått till kommunen. Därför skall en underhållsbidragsrat som förfallit under en viss månad men som lämnats obetald beaktas vid räknandet av saldot för månadens sista dag bara till den del den överskrider det underhållsstöd som betalats för månaden i fråga.

Kalkyleringsmodellen harmonierar med räntelagens grundtanke om att räntan "löper". Trots att räntan skall räknas enligt medelsaldot och separat för varje kalenderår, kommer räntan att löpa i och med att den föregående kalendermånadens slutsaldo inverkar på den följande månadens begynnelse- och slutsaldo och därigenom på dröjsmålsräntan. På detta sätt påverkas också de följande månadernas medelsaldo av varje obetald förfallen rat och å andra sidan också av varje prestation. Vid räknande av ränta betraktas också det underhållsstöd som betalats som en prestation.

Den föreslagna kalkyleringsmodellen avviker däremot från räntelagen i och med att räntan inte räknas per dag. Enligt räntelagen måste man t.ex. i en situation där en ford-rings kapital förändras till följd av en prestation, räkna dröjsmålsränta på det tidigare

kapitalet fram till prestationens betalningsdag och därefter på det nya mindre kapitalet. På samma sätt ökar en ny förfallen men obetald underhållsbidragsrat fordringens kapital. På det nya kapitalet måste man räkna dröjsmålsränta från förfallodagen för underhållsbidragsraten i fråga till den dag då kapitalets belopp ändras på grund av att en ny prestation görs eller på grund av att en ny underhållsbidragsrat lämnas obetald. I allmänhet skulle man vara tvungen att göra flera dylika kalkyleringar.

Antalet kalkyleringar kunde dock i många fall minskas genom att man istället för att räkna ränta på enstaka underhållsbidragsrater skulle räkna ränta på det sammanlagda beloppet av underhållsbidragsfordran vid varje tidpunkt. I detta fall skulle man bara följa med förändringen av ett kapitalbelopp. Om det t.ex. under ett kalenderår förfaller 12 underhållsbidragsrater som alla lämnas obetalda och det därför betalas underhållsstöd för 12 månader till den som är berättigad till underhåll, utöver vilket det genom utsökning månatligen inflyter underhållsbidragsbetalningar från den underhållsskyldige, skulle man dock även vid räknandet av dröjsmålsränta enligt denna kalkyleringsmodell vara tvungen att ta hänsyn till 36 transaktioner under året.

Vid fastställandet av förfallodagen för en skuld enligt räntelagen skulle man dessutom vara tvungen att ta hänsyn till det 5 § 2 mom. lagen om skuldebrev (622/1947) som anses som en generalbestämmelse. Enligt denna bestämmelse skall nästföljande annan söckendag anses såsom förfallodag om skuldebrevs förfallotid inträffar på helgdag, självständighetsdagen, första maj, julaftonen, midsommaraftonen eller söckenlördag. Det kontrollförfarande som bestämmelsen förutsätter förorsakar tilläggsarbete då dröjsmålsräntan räknas per dag. I den föreslagna modellen är behovet av kontroller däremot betydligt mindre.

Vid räknandet av dröjsmålsränta enligt räntelagen måste man också beakta bestämmelserna i 10 § räntelagen. Då det beror av borgenären att en gäld inte kunnat betalas i rätt tid, är gäldenären inte skyldig att efter förfallodagen betala ränta för längre tid än från den dag då hindret gäldenären veterligen upphörde. Även oöverstigligen hinder skulle i allmänhet falla bort under de räntefria dagarna.

Eftersom underhållsbidrag i allmänhet be-

talas med hjälp av kontogireringar, kan det i fråga om dröjsmålsräntan väckas en fråga om när en prestation skall anses ha skett. Då rätten att driva in underhållsbidrag tillkommer en kommunal myndighet, skulle frågan om betalningsdagens betydelse med tanke på inflytandet av dröjsmålsränta uppenbarligen regelbundet bli aktuell inom räntelagens system. Den underhållsskyldige torde inte vara skyldig att betala ränta för de dagar under vilka de medel han betalat har varit på utsockningsmyndigheternas och de sociala myndigheternas konto. Enligt den föreslagna modellen börjar dröjsmålsränta löpa först då underhållsbidraget inte har betalats före utgången av förfallomånaden. I de flesta fall innefattar denna dröjsmålsräntefria tid den tid som gått åt till kontoöverföringar. Således behöver man i allmänhet inte vid räknandet av ränta kontrollera de faktiska betalningsdagarna.

I förslaget har man beaktat den faktiska situationen att då underhållsbidrag drivs in genom utsökning kan medlen redovisas för mottagaren av underhållsbidraget först efter underhållsbidragsratens förfallodag. Underhållsbidraget och även underhållsstödet inflyter således i allmänhet månatligen i efterhand. Av detta följer att det varje månad sannolikt finns flera faktorer som inverkar på fastställandet av dröjsmålsräntan och att kalkyleringarna blir arbetsdryga, eftersom de förutsätter manuella kontrollåtgärder också då man kan använda adb-program för att räkna räntan.

I den föreslagna kalkyleringsmodellen beaktas däremot de händelser som sker under en kalendermånad och som inverkar på det sammanlagda obetalda förfallna underhållsbidragsbeloppet retroaktivt vid räknandet av skuldsaldot för den sista dagen under kalendermånaden.

Den föreslagna kalkyleringsmodellen förutsätter inte användning av datorprogram, utan dröjsmålsräntan kan förhållandevis lätt räknas även manuellt.

I den föreslagna kalkyleringsmodellen skall dröjsmålsräntan inte räknas separat för varje transaktion, utan för ett kalenderår på basis av de fordringsbelopp som i slutet av varje månad är obetalda. De kapital som motsvarar fordringarna under den sista dagen i varje kalendermånad räknas i fråga om ett kalenderår ihop och delas med det antal månader under vilka det funnits obetalt underhållsbidrag den sista dagen i månaden.

Om det har fastställts eller avtalats att underhållsbidrag skall betalas månatligen i förskott, har den underhållsskyldige rätt att betala underhållsbidraget utan dröjsmålsränta fram till slutet av den månad som underhållsbidraget hänför sig till. Om ingen betalning dock sker under denna tid, beaktas den obetalda underhållsbidragsraten vid räknandet av dröjsmålsränta på det obetalda förfallna underhållsbidraget för månaden i fråga. Om det däremot uttryckligen har fastställts eller avtalats att förfallodagen för månatligt underhållsbidrag skall vara en viss kalenderdag under månaden, skall dröjsmålsränta inte räknas på underhållsbidragsraten om den betalas före slutet av den kalendermånad som följer efter månaden i fråga. I propositionens detaljmotivering redogörs närmare för kalkyleringssättet. Vid utformandet av bestämmelsen har man strävat efter att hitta en enkel kalkyleringsmodell, där både den underhållsberättigades och den underhållsskyldiges intressen har beaktats på ett så rättvist sätt som möjligt.

Enligt 16 b § 1 mom. som föreslås bli fogad till underhållslagen skall dröjsmålsränta räknas separat för varje kalenderår på basis av årets medelsaldo. Detta innebär att det löper dröjsmålsränta enligt medelsaldot för det obetalda förfallna underhållsbidraget för varje år endast under kalenderåret i fråga. Dröjsmålsräntan för det följande kalenderåret skall endast räknas på medelsaldot för detta år. Den föreslagna bestämmelsen, enligt vilken den obetalda förfallna dröjsmålsräntan behandlas som helheter på ett år, är väsentlig med tanke på hur systemet kommer att fungera. Med hjälp av den kalkyleringsmodell som föreslagits i bestämmelsen kan man förhållandevis lätt följa med beloppet av den förfallna dröjsmålsränta som förblir obetald under varje kalenderår.

Den dröjsmålsränta som avses i propositionen skall betalas först efter att underhållsbidragets kapital har erlagts. Kommunens regressfordran kan däremot ännu vara obetald vid denna tidpunkt. Dröjsmålsräntan kan dock räknas ut genast vid årets slut, fastän det finns kapital som är obetalt. Efter utgången av året har man uppgifter om alla de transaktioner på basis av vilka medelsaldot fastställs. Med tanke på uträknandet av dröjsmålsräntan saknar det betydelse att senare prestationer med stöd av den föreslagna 16 a § allokeras till detta år.

Av att dröjsmålsräntan är sekundär i för-

hållande till kapitalet följer att man exakt känner till de faktorer som utgör grund för räknandet av dröjsmålsränta då utmätning verkställs för indrivning av en räntefordran. Den som ansöker om utmätning är skyldig att presentera utredning om dessa faktorer. Om en kommunal myndighet har ansökt om utmätning, är det motiverat att förutsätta att dröjsmålsräntefordrans exakta belopp uppges i ansökan. Om däremot den som är berättigad till underhåll eller hans representant själv ansöker om utmätning, kan utmätningsmannen inom de gränser som god utsökningssed uppställer bli tvungen att utföra kalkyleringar för att utreda dröjsmålsräntans belopp. Eftersom alla de faktorer som inverkar på räntans belopp också i detta fall skall framgå av ansökan eller de handlingar som utgör grund för den, kan kalkyleringarna inte föranleda oskäliga svårigheter.

Den kalkyleringsmodell som beskrivits ovan skall kunna tillämpas också i det fall att underhållsbidragsfordran betalas i sin helhet redan samma kalenderår under vilket den har förfallit till betalning. Detsamma gäller den situation där underhållsbidragsfordran blir slutligt betald mitt under ett kalenderår. I båda fallen skall man utreda hur stor underhållsbidragsfordran var den sista dagen varje månad under det ofullständiga kalenderåret och fördela summan av dessa månadssaldon mellan de fulla kalendermånader under vilkas sista dag det funnits obetalt förfallet underhållsbidrag. Dröjsmålsräntan räknas för de nämnda fulla kalendermånaderna på det medelsaldo som erhållits på detta sätt.

Dröjsmålsräntan skall för varje kalenderår drivas in före utgången av det femte kalenderåret efter det år då underhållsbidraget förföll till betalning, vid äventyr att rätten att få betalning går förlorad. Preskriptionstiden är således densamma för underhållsbidragsfordran och för dess dröjsmålsränta.

Om både underhållsbidraget och dess dröjsmålsränta är obetalda, skall den underhållsskyldiges prestationer enligt det föreslagna 16 b § 2 mom. underhållslagen i första hand allokeras till kapitalet. Den föreslagna bestämmelsen avviker från huvudregeln i 9 kap. 5 § handelsbalken, enligt vilken de prestationer som inflyter i första hand skall allokeras till räntan. Att prestationerna först allokeras till kapitalet kan dock i fråga om underhållsbidragsfordringar motiveras med att underhållsbidraget till sin ka-

raktär är en fordran som lätt anhopas. Med tanke på gäldenären är det skäligt att prestationerna avdras från kapitalet, eftersom det i allmänhet hela tiden anhopas mer kapital. Om en prestation minskar det kapital på vilket det löper ränta, har en sådan allokering ofta också en inverkan som motiverar gäldenären att utföra betalningar.

Den föreslagna allokeringsbestämmelsen bidrar tillsammans med den särskilda preskriptionstiden för underhållsbidragsfordran och för dess dröjsmålsränta också till att situationen som helhet inte blir oskälig för den underhållsskyldige, eftersom dröjsmålsräntefordran preskriberas förhållandevis fort. För en gäldenär som inte saknar betalningsförmåga fungerar däremot redan påföljden i form av dröjsmålsränta som tillräcklig motivation för att betala underhållsbidraget oberoende av om dröjsmålsräntan är primär i förhållande till kapitalet eller inte.

Övriga förslag

Iakttagande av en dom som gäller upphörande av underhållsskyldighet och sänkning av underhållsbidrag. Förutom de revideringar som föreslås beträffande indrivning av underhållsbidrag och kommunens regressfordran föreslås i denna proposition också ändringar i fråga om domstolsbehandlingen av yrkanden som gäller underhållsbidrag.

Enligt 16 § 1 mom. underhållslagen kan en dom varigenom någon har ålagts att betala underhållsbidrag eller underhållsbidrag höjts, genast verkställas som om den skulle ha vunnit laga kraft. En dom varigenom skyldighet att betala underhållsbidrag har upphört eller underhållsbidrag sänkts, skall däremot iakttas först efter att domen har vunnit laga kraft. Enligt 12 § i nämnda lag skall domstolen dock när den förordnar att tidigare genom avtal eller dom fastställd skyldighet att betala underhållsbidrag skall upphöra eller att underhållsbidragets belopp skall sänkas, samtidigt pröva, huruvida underhållsbidrag som betalats efter talans anhängiggörande, eller någon del av dem, skall återbäras. Enligt motiveringen till lagen (RP 90/1974 rd) får återbäringskyldigheten dock inte äventyra barnets utkomst.

I ytterlighetsfall kan man t.o.m. i årtal bli tvungen att vänta på ett lagakraftvunnet avgörande. Med tanke på den underhållsskyldige kan en sådan möjlighet åtminstone i vissa fall anses oskälig. Den underhållsskyldiges

rätt att av underhållsbidragets mottagare få tillbaka det eventuella överflödiga belopp som erlagts eller en del av det, utgör inte i alla situationer en tillräcklig metod för att trygga hans rättigheter. Då frågan om den rättsliga grunden för underhållsskyldigheten eller frågan om huruvida underhållsbidragets belopp har varit för stort har avgjorts genom domstolens avgörande, är situationen jämförbar med den rättegång till följd av vilken skyldigheten att betala underhållsbidrag har fastställts eller underhållsbidragets belopp har höjts. Därför är det motiverat att anse att dessa situationer skall behandlas på samma sätt också med tanke på hur domarna skall verkställas och iakttas.

I propositionen om underhållstrygghet har man utgått från att kommunens organ skall ha rätt att föra talan om att underhållsbidragets belopp skall sänkas ifall underhållsstöd betalas till barnet. Om underhållsbidragets belopp sänks, kan det också bidra till att behovet av att betala underhållsstöd minskar. För att en sänkning av underhållsbidraget skall ha önskad verkan, borde man kunna iakta den dom varigenom underhållsbidraget sänkts från en så tidig tidpunkt som möjligt. Även detta talar för möjligheten att förordna att ett beslut om sänkning av underhållsbidrag skall iakttas redan innan det vunnit laga kraft.

På ovan nämnda grunder föreslås det att också en dom genom vilken skyldigheten att betala underhållsbidrag förordnas upphöra eller underhållsbidragets belopp sänks, genast skall iakttas även om den inte har vunnit laga kraft. För att uppnå den flexibilitet som behövs t.ex. i situationer där den underhållsskyldige själv är villig att betala underhållsbidrag för att undvika att bli skyldig att erlagga eventuella tilläggsprestationer, skall domstolen dock ha rätt att i enskilda fall förordna att en dom skall iakttas först efter att den vunnit laga kraft. Utöver detta gäller till denna del vad som i övrigt bestäms om en högre domstols möjlighet att förordna att verkställigheten skall avbrytas.

Domstolens möjlighet att förordna att en dom skall iakttas redan innan den vunnit laga kraft torde minska antalet fall där det finns behov av att ge ett sådant förordnande om skyldighet att återbära underhållsbidrag som avses i 12 §. Den sist nämnda bestämmelsen blir tillämplig närmast i de fall där domstolen inte har förordnat att en dom skall iakttas innan den vunnit laga kraft.

Enligt 31 § 2 mom. äktenskapslagen kan domstolen i ett ärende som gäller äktenskapsskillnad eller samlevnadens upphörande meddela ett interimistiskt förordnande bl.a. gällande underhållsbidrag till barn. Domstolen har också motsvarande rätt enligt bestämmelserna i 14 § 3 mom. och 17 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983). Ett sådant förordnande gäller tills domstolen har avgjort ärendet, om inte förordnandet före det återkallas eller ändras. Enligt bestämmelserna i underhållslagen har domstolen däremot inte någon möjlighet att i samband med en rättegång ge ett interimistiskt förordnande gällande underhållsbidrag. T.ex. då rättegångsförfarandet vid en underrätt räcker ovanligt länge eller om underhållsbidraget av någon annan orsak inte kan fastställas snabbt, kunde en sådan möjlighet undantagsvis vara motive-rad. De ärenden som gäller underhåll för barn avgörs dock i regel utan dröjsmål vid domstolarna. Man måste ytterligare beakta att underhållsbidrag enligt 10 § underhållslagen kan fastställas också retroaktivt. Dessa faktorer minskar behovet av att ge interimistiska förordnanden. Eftersom domstolen enligt detta förslag dessutom skall ha rätt att i alla situationer förordna att ett avgörande som gäller underhållsbidrag får verkställas eller att det skall iakttas redan innan domen vunnit laga kraft, har man inte ansett det ändamålsenligt att ta in någon möjlighet att ge interimistiska förordnanden i underhållslagen.

Skattefrihet för dröjsmålsräntan. Enligt 33 § inkomstskattelagen (1535/1992) är räntor och annan därmed jämförlig gottgörelse för investerat kapital skattepliktig kapitalinkomst. I inkomstskattelagen har det inte bestämts att den dröjsmålsränta som löper på en fordran helt eller delvis skall vara skattefri inkomst. Utgångspunkten för inkomstskattelagen är att räntor är skattepliktig inkomst, med undantag för de räntor om vilka det uttryckligen bestämts att de skall vara skattefria. Den dröjsmålsränta som skall räknas på en underhållsbidragsskuld är således enligt de gällande bestämmelserna skattepliktig kapitalinkomst för mottagaren. Med stöd av bestämmelserna i 58 § inkomstskattelagen får gäldenären inte från sina kapitalinkomster avdra den dröjsmålsränta han betalat.

Skyldigheten att betala skatt på den dröjsmålsränta som löper på en underhållsbi-

dragsfordran skulle i de flesta fall vara en oskälig påföljd för borgenären. En sådan skyldighet skulle också förorsaka mycket tilläggsarbete både för den som skall betala underhållsbidrag och för dess mottagare, men också för skattemyndigheterna. Därför föreslår man att det i 33 § inkomstskattelagen skall tas in en bestämmelse enligt vilken dröjsmålsräntan på underhållsbidrag inte anses om skattepliktig inkomst för mottagaren. På motsvarande sätt får den underhållsskyldige inte heller avdra den i sin egen beskattning. Detta avgörande överensstämmer också med att underhållsbidrag eller underhållsstöd för barn enligt 90 eller 92 § inkomstskattelagen inte är skattepliktig inkomst.

4. Propositionens verkningar

4.1. Ekonomiska verkningar

Underlåtenheten att betala underhållsbidrag och den rätt att erhålla underhållsstöd ur kommunens medel som till följd av detta uppkommer för barnet utgör för närvarande ekonomiskt synnerligen betydelsefulla faktorer. Efter att lagen om underhållstrygghet trädde i kraft år 1977 har beloppet av det underhållsstöd som kommunerna betalat ständigt ökat. T.ex. år 1978 betalades 135,7 miljoner mark i underhållsstöd. På 1990-talet har beloppet av det underhållsstöd som årligen utbetalats stigit från 484,8 miljoner mark år 1991 till 735,5 miljoner mark år 1996. Utgifterna för underhållsstöd har årligen ökat med mellan 4 och 14 %. Av underhållsstödets sammanlagda belopp har årligen litet över 70 % utgjorts av sådant underhållsstöd som skall ersättas och som återin-drivs hos den underhållsskyldige.

Antalet barn som erhållit underhållsstöd har ständigt ökat. T.ex. under åren 1986 - 1995 har antalet sådana barn vuxit med över 40 %. År 1996 betalades underhållsstöd i olika former till sammanlagt 120 624 barn. Antalet underhållsskyldiga vilkas barn fått underhållsstöd har också vuxit under hela 1990-talet. I slutet av 1996 fanns det 75 407 sådana underhållsskyldiga.

Samtidigt har också beloppet av den oindrivna andelen av kommunens regressfordran vuxit. År 1978 uppgick beloppet av den oindrivna regressfordran till 276 miljoner mark. I slutet av år 1991 uppgick beloppet redan till över 2,01 miljarder mark. Det sammanlagda beloppet av det underhållsbi-

drag som från kommunernas sida är föremål för indrivning uppgick i slutet av år 1996 till 2,39 miljarder mark, av vilket det egentliga underhållsbidragets andel var över 376 miljoner mark och den resterande delen sålades utgjordes av kommunens regressfordran. I slutet av år 1996 fanns det sammanlagt 63 690 underhållsskyldiga som hade lämnat både underhållsbidrag och kommunens regressfordran obetalda. Därutöver hade 33 070 underhållsskyldiga lämnat kommunens regressfordran obetald.

Under 1990-talet har beloppet av de underhållsbidrag som årligen drivits in hos de underhållsskyldiga genom utsökning inte förändrats väsentligt. År 1991 kunde man driva in underhållsbidrag till ett belopp av ca 237 miljoner mark. Åren 1993, 1994, 1995 och 1996 uppgick de motsvarande beloppen till 303, 276, 330 och 286 miljoner mark. De influtna medlen har under hela 1990-talet fördelats ungefär på samma sätt mellan underhållsbidraget och underhållsstödet. Av det belopp som årligen drivs in används 1/3 som ersättning för underhållsbidrag och 2/3 som ersättning för underhållsstöd. I fråga om det underhållsbidrag som de underhållsskyldiga årligen frivilligt betalar kan man inte ens presentera en ungefärlig uppskattning.

Övergången till det föreslagna systemet innebär att beloppet av det underhållsbidrag som årligen är föremål för indrivning i utsvkningsväg kommer att minska efter den föreslagna övergångsperioden på fem år. Detta beror på att antalet obetalda förfallna rater kommer att sköras ner till följd av fordringsrättens preskription, med början från de tidigaste raterna, tills situationen är den att obetalda förfallna underhållsbidrag högst från knappa sex år är föremål för indrivning. Den minskning av raterna som föranleds av preskriptionen är dock en teknisk lösning.

Man kan dock anse det sannolikt att de föreslagna åtgärderna tillsammans med utsvkningsmyndigheternas utvidgade rätt att erhålla uppgifter också innebär att de obetalda förfallna beloppen inflyter snabbare. T.ex. de utvidgade möjligheterna att utnyttja löneutmätning samt den avsevärt bättre förmånsrätten, vilket gör att det kommer att inflyta mer medel än tidigare, kommer uppenbarligen tillsammans med preskriptionstiden att flytta tyngdpunkten vid indrivningen till en tidigare tidpunkt än för när-

varande. Indrivningen kommer således sannolikt att bli effektivare under den tid då barnets underhåll förutsätter att båda föräldrarna deltar i det.

Den föreslagna ändringen av lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning innebär en förbättring av ställningen för kommunens regressfordran i förhållande till andra fordringar. Den faktiska förmånsrätten för kommunens regressfordran i förhållande till andra fordringar skall dock fastställas på basis av den bestämmelse om fördelningen av medel som intagits i propositionen om underhållstrygghet. Regressfordrans ställning i förhållande till barnets andel och i förhållande till de övriga fordringarna kommer att variera från fall till fall. I den föreslagna fördelningsbestämmelsen kommer man sannolikt i varje fall att trygga att barnet får det underhållsbidrag som hänför sig till den innevarande betalningsperioden till fullt belopp. Om det influtna beloppet t.ex. vid löneutmätning är förhållandevis lågt, kan det hända att det på basis av fördelningsbestämmelsen i sin helhet betalas till barnet för att täcka underskottet i den innevarande månadens underhåll. I detta fall får kommunen inte någon fördel i form av förmånsrätt i förhållande till andra fordringar.

Förlängningen av tiden för förmånsrätt innebär också en avsevärd förbättring av underhållsbidragets ställning i förhållande till den underhållsskyldiges övriga skulder. De skulder för vilka pant- eller retentionsrätt har fastställts som säkerhet skall liksom för närvarande erhålla betalning med bättre förmånsrätt än underhållsbidraget och regressfordran. Revideringen kommer således inte att påverka säkerheternas ställning. Däremot försvagas de övriga borgenärernas ställning. Å andra sidan är dock preskriptionstiden för andra fordringar ofta längre än för underhållsbidraget och regressfordran, vilket betyder att revideringen oftast bara innebär en försening av betalningen för de övriga fordringarna. I det fall att också en annan fordran har en kort preskriptionstid är förlusten dock slutlig om man inte hos den underhållsskyldige under preskriptionstiden kan driva in ett större belopp än vad som räcker för att täcka underhållsbidrags- eller regressfordran.

Den dröjsmålsränta som löper på underhållsbidraget skall enligt propositionen vara skattefri. Det är svårt att noggrant uppskatta beloppet av den skatt som inte behöver er-

läggas, eftersom det inte finns någon tillförlitlig statistik över det underhållsbidrag som årligen betalas. I alla situationer måste man dessutom inte uppbära dröjsmålsränta. Parterna får avgöra huruvida det skall betalas dröjsmålsränta på en underhållsbidragsfordran som betalas frivilligt.

Då man på kommunernas initiativ hos de underhållsskyldiga årligen lyckas driva in underhållsbidrag till barn till ett belopp av ungefär 90 miljoner mark, medför en dröjsmålsränta enligt den gällande räntefoten på 11 % på detta belopp ränteinkomster på ungefär 10 miljoner mark för dem som erhåller underhållsbidrag. Största delen av det obetalda förfallna underhållsbidrag på vilket det löper dröjsmålsränta ingår sannolikt i detta tal. Enligt skatteprocenten för kapitalinkomster (28 %) skulle det således på basis av räntan inflyta skatteintäkter för ungefär 3 miljoner mark. Det nämnda beloppet torde motsvara maximibeloppet av den skatt som faller bort i och med att dröjsmålsräntan är skattefri till den del underhållsbidrag och ränta på detta måste drivas in. Beloppet av den skatt som faller bort är dock sannolikt betydligt mindre än detta i fråga om underhållsbidrag som drivs in genom utsökning, eftersom dröjsmålsräntan skall vara sekundär i förhållande till kapitalet och således lätt preskriberas. Då det nämnda beloppet å andra sidan inte inbegriper den ränta som inflyter genom frivilliga prestationer, torde beloppet ge uttryck för storleksklassen av den skatt som faller bort.

Dröjsmålsräntan kommer i allmänhet att vara av liten ekonomisk betydelse för mottagaren av underhållsbidraget. Dröjsmålsränta skall endast räknas på differensen mellan det egentliga underhållsbidraget och det underhållsstöd som betalats, så det kapital på vilket det löper ränta är i allmänhet förhållandevis litet. Jämfört med räntelagens sätt för räknande av ränta per dag inbringas det enligt det föreslagna systemet i vissa fall mindre ränta. Detta är fallet då en underhållsbidragsrat betalas efter förfalldagen men inom en sådan tid att det inte skall räknas dröjsmålsränta för tiden för dröjsmålet. Det är dock fråga om en så liten skillnad att den inte har nämnvärd betydelse med tanke på barnets underhåll.

Man har på det sätt som framförts ovan i kapitel 3.2. försökt uppgöra den föreslagna modellen för kalkylering av dröjsmålsränta så att det skall vara möjligt att räkna ut rän-

tan också utan hjälp av automatisk databehandling. Kalkyleringsmodellen förutsätter således inte att maskinanskaffningar görs. Räknandet av ränta kommer huvudsakligen att ske inom kommunerna. Kommunerna torde allmänt ha tillgång till adb-anläggningar. Däremot har endast en del av kommunerna ett sådant datorprogram i bruk som uttryckligen är avsett för indrivning av underhållsbidrag. Efter att häradsförnyelsen trädde i kraft i början av december 1996 används nuförtiden adb-anläggningar vid alla utsökningsmyndigheter.

4.2. Verkningsfråga om organisation och personal

Den föreslagna revideringen av indrivningssystemet kräver inte tilläggsresurser av kommunernas myndigheter eller av utsökningsmyndigheterna. En förenkling av systemet torde tvärt om bidra till att det kan göras inbesparingar i myndigheternas arbete.

5. Beredningen av propositionen

Man har länge varit medveten om de olägenheter som är förknippade med indrivningen av underhållsbidragsfordringar och det har uppgjorts flera förslag i syfte att undanröja dem.

I samband med att statsrådet godkände att de anslag som hade reserverats för kommunerna för kostnader förorsakade av underhållsstöd i statsbudgeten år 1978 överskreds, förutsattes det samtidigt att social- och hälsovårdsministeriet och justitieministeriet i brådskande ordning skulle vidta åtgärder för att effektivisera indrivningen av underhållsbidrag.

Delegationen för utsökningsärenden som underlydde justitieministeriet men som sedermera upplöstes, utarbetade år 1980 ett förslag till revidering av systemet för verkställighet av underhållsbidrag (kommittébetänkande 1980:21). Utgångspunkten för förslaget var att trygga regelbundet och tillräckligt underhåll för barn. Enligt detta förslag skulle barnet för sitt underhåll månatligen erhålla minst det belopp som motsvarar det fastställda underhållsbidraget. Vid indrivning av underhållsbidrag skulle de förfallna underhållsbidragsraterna enligt förslaget drivas in i kronologisk ordning. Beträffande gångna kalenderår skulle underhållsbidragsraterna

för ett helt år räknas ihop. De influtna medlen skulle enligt förslaget användas som betalning för det sammanlagda underhållsbidraget från det tidigaste år från vilket underhållsbidrag var föremål för indrivning. I enlighet med detta föreslogs det att gäldenärens optionsrätt skulle upphöra. Av de indrivna medlen skulle det belopp som motsvarar de sammanlagda underhållsstödets andel av det obetalda underhållsbidragets sammanlagda belopp användas som ersättning för underhållsstöd. Den resterande delen av de indrivna medlen skulle barnet ha erhållit. Det föreslogs att alla underhållsbidragsbetalningar som förfallit under samma år skulle preskriberas på en gång vid årsskiftet.

Vid indrivningen av underhållsbidrag föreslog delegationen att man i tillämpliga delar skulle övergå till det system som ingår i lagen om indrivning av skatter och avgifter i utsökningsväg (367/1961), senare *skatteutsökningslagen*. Enligt detta system måste man driva in underhållsbidraget inom fem år från början av det år som följde efter det år under vilket underhållsbidraget hade förfallit till betalning. Dessutom föreslog delegationen att de bestämmelser i förmånsrättsförordningen och utsökningslagen som gällde underhållsbidragets förmånsrätt skulle revideras samt föreslog att det skulle utredas ifall differensen mellan det fulla underhållsstödet och det genomsnittliga underhållsbidraget kunde minimeras genom att underhållsstödet skulle höjas tillräckligt. Delegationens förslag gav dock inte upphov till någon ny lagstiftning.

Riksdagen förutsatte år 1984 att regeringen under samma år skulle avlåta en proposition gällande revidering och effektivisering av indrivningen av underhållsbidrag till barn, så att man igen kunde överväga att göra underhållsbidragen räntebärande. Justitieministeriet tillsatte samma år en kommission som gavs till uppgift att utreda de resterande underhållsbidragens och underhållsstödets belopp. Kommissionen skulle också utreda orsakerna till uppkomsten och ökningen av de resterande beloppen. Dessutom skulle kommissionen utreda vilka olägenheter som förekommer inom indrivningssystemet samt bereda förslag till åtgärder för att utveckla och effektivisera indrivningen av underhållsbidrag. Kommissionen gav i slutet av år 1984 ett utlåtande som innehöll ett förslag till regeringsproposition gällande revidering

av bestämmelserna om indrivning av underhållsbidrag till barn (kommittébetänkande 1984:62).

Kommissionen föreslog i sitt betänkande bl.a. att preskriptionstiden för underhållsbidrag till barn skulle fastställas på samma sätt som i skatteutsökningslagen. Enligt detta skulle en underhållsbidragsfordran preskriberas inom fem år från utgången av det år under vilket fordran förfallit, dvs. alla underhållsbidragsrater som förfallit under samma kalenderår skulle preskriberas samtidigt. Kommissionen föreslog att den treårsregel som gäller vid utmätning av lön skulle upphävas. Det föreslogs att gäldenärens optionsrätt skulle upphöra och att alla medel som drivits in hos den underhållsskyldige skulle allokteras till det äldsta underhållsbidrag som kan indrivnas. De medel som drivits in hos den underhållsskyldige skulle enligt förslaget fördelas i enlighet med förhållandet mellan det obetalda förfallna underhållsstödet från året i fråga och mellan barnets andel. Då den underhållsskyldige till fullo har erlagt sin underhållsbidragsskuld för ett visst år, skulle underhållsstödet från året i fråga och barnets andel samtidigt ha blivit betalda vid det föreslagna fördelningsförfarandet.

Dessutom föreslog kommissionen att det skulle löpa dröjsmålsränta på underhållsbidragsfordran. Som räntefot föreslogs 16 %. Räntan skulle ha räknats separat för varje obetald underhållsbidragsrat fram till slutet av det år under vilket raten förfallit. Fr.o.m. början av därpåföljande år skulle räntan ha räknats på basis av det sammanlagda beloppet av det underhållsbidrag som kan drivas in. Enligt förslaget skulle räntan ha drivits in före kapitalet i samband med underhållsbidragsprestationerna från det tidigaste kalenderår beträffande vilket underhållsbidrag är föremål för utsökning, och man skulle ha behövt driva in ränta på separata månadsrater bara vid indrivning av underhållsbidrag för det innevarande året. Den dröjsmålsränta som drivits in skulle ha fördelats mellan underhållsstödet och mellan barnets andel på samma sätt som kapitalet. Kommissionen föreslog att den ränta som skulle uppbäras på underhållsbidrag skulle vara skattefri.

Kommissionen föreslog vidare att en dom genom vilken det bestäms att tidigare fastställd skyldighet att betala underhållsbidrag skall upphöra eller att underhållsbidragets belopp skall sänkas, kunde verkställas trots att ändring har sökts. Domstolen kunde dock

förordna att verkställigheten skall skjutas upp tills domen har vunnit laga kraft.

Kommissionens förslag har inte föranlett några lagstiftningsåtgärder.

Justitieministeriet tillsatte år 1985 en arbetsgrupp som gavs till uppgift att utarbeta ett förslag till regeringsproposition gällande revidering av lagstiftningen om indrivning av underhållsbidrag till barn, med beaktande av de förslag som gjorts i det betänkande som gavs av 1984 års kommission och i de utlåtanden som givits på basis av detta, till de delar de gäller indrivning av underhållsbidrag och underhållsstöd samt förmånsrätt. Justitieministeriet utarbetade i samarbete med social- och hälsovårdsministeriet ett utkast till regeringsproposition gällande revidering av bestämmelserna om indrivning av underhållsbidrag till barn. Utkastet byggde i huvudsak på de utgångspunkter som omfattats vid den tidigare beredningen av ärendet. Sådana revideringar som föreslagits i utkastet men som inte presenterats vid de tidigare beredningsskedena var bl.a. att beloppet av det underhållsstöd till barn som betalas till ensamförsörjare och till vårdnadshavare som lever i äktenskap eller i ett äktenskapsliknande förhållande skulle förenhetligas och att underhållsstödets belopp skulle höjas till nivån för det genomsnittliga underhållsbidraget, samt att de obetalda förfallna underhållsbidragssatserna skulle bindas till det index som följer höjningen av levnadskostnaderna. Utkastet har dock inte föranlett några lagstiftningsåtgärder.

Propositionen om underhållstrygghet avläts till riksdagen i maj 1996. Initiativet till att inleda beredningen av denna proposition gjordes av social- och hälsovårdsministeriet i samband med behandlingen av propositionen om underhållstrygghet. Utskottet beslöt att uppskjuta behandlingen av propositionen tills denna proposition blir klar. En särskild orsak till att behandlingen uppsköts var att det i propositionen om underhållstrygghet föreslogs att preskriptionstiden för kommunens regressfordran skall förkortas till fem år.

Propositionen har beretts såsom tjänsteuppdrag vid justitieministeriet i samarbete med social- och hälsovårdsministeriet.

Utlåtanden angående propositionen har givits av finansministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården, Östra Finlands och Helsingfors hovrätt, läns-

rätterna i Tavastehus och StMichels län, tingsrätterna Uleåborg och Åbo, länsstyrelserna i Tavastehus, Kuopio och Lappland, exekutionsverken i Villmanstrand och Uleåborg härader, häradsämbetet i Sodankylä, Helsingfors stads socialverk, Tavastehus stads grundtrygghetsnämnd, Tammerfors stads social- och hälsovårdsverk, Vasa stads socialnämnd, Vanda stads social- och hälsovårdsverk, Finlands Advokatförbund, Avustavat ulosottomiehet ja haastemiehet r.y., Elatusvelvollisten Liitto r.y., Tingsrättsdomarna r.f., Centralförbundet för Barnskydd, Läänin- ja aluehallinnon lakimiehet r.y., Novo Group Oy, Oikeushallinnon henkilökunta OHK r.y., Rädda Barnen r.f., Centralförbundet för social- och hälsovårdsskyddet r.f., Sosiaalityöntekijöiden Liitto - Socialarbetarnas Förbud ry, Suomen hovioikeustuomarit r.y., Häradsfogdarna i Finland r.f., Yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto r.y., Yleiset Oikeusavustajat r.y., docent Sami Mahkonen och professor Ari Saarnilehto.

I utlåtandena förhöll man sig i regel positivt till förslaget. Mest gick åsikterna i sär beträffande frågan om den dröjsmålsränta som skall räknas på underhållsbidraget.

Vid beredningen har man strävat efter att i så stor utsträckning som möjligt beakta de anmärkningar som framförts i utlåtandena. Det har vid justitieministeriet uppgjorts ett sammandrag av utlåtandena.

6. Samband med andra propositioner

De revideringar som har föreslagits i denna proposition är förknippade med det förslag till lagstiftning om underhållstrygghet som är under behandling vid riksdagen, och dessa utgör tillsammans en sådan helhet som beskrivits i kapitel 3.1. Avsikten är att denna proposition skall behandlas vid riksdagen tillsammans med propositionen om underhållstrygghet.

Eftersom propositionen om underhållstrygghet har avläts till riksdagen före denna proposition blivit klar, måste man sannolikt vid riksdagen i efterhand till vissa delar jämföra samman propositionen om underhållstrygghet med denna proposition. För att de bestämmelser som nu föreslås om underhållsbidragssatsernas preskription, förmånsrätt, ränta och allokering av prestationer samt om jämlik behandling av obetalda förfallna underhållsbidragssatser och kommunens regressfordran vid utsökning, skall kun-

na fungera på det sätt som planerats, borde man säkerställa att dessa också är förenliga med propositionen om underhållstrygghet.

I lagen om underhållstrygghet ingår en bestämmelse om fördelningen av medel, i vilken det bestäms hur de kommunala myndigheterna skall fördela de medel som erlagts frivilligt eller som inlutit genom utsökning mellan barnets underhållsbidragsfordran och kommunens regressfordran. Denna proposition harmonierar t.ex. med en sådan fördelningsbestämmelse enligt vilken barnet alltid har rätt att först till fullt belopp erhålla det underhållsbidrag som har förfallit innan barnet har beviljats underhållsstöd på grund av att underhållsskyldigheten har försummats. Enligt den 16 a §, som föreslås bli fogad till underhållslagen skall prestationerna allokeras till underhållsbidraget från det tidigaste kalenderår från vilket underhållsbidrag kan drivas in.

Efter att detta obetalda förfallna belopp har betalats, borde den som är berättigad till underhållsbidrag erhålla underhållsbidraget för varje betalningsperiod till fullt belopp. Barnets bästa förutsätter att barnet för den innevarande betalningsperioden får under-

hållsbidrag till ett belopp som i så hög grad som möjligt motsvarar det fulla beloppet, eftersom underhållsbidraget är avsett för barnets faktiska underhåll.

Med anledning av detta borde fördelningsbestämmelsen byggas upp så att barnet skulle ha rätt att av de medel som inflyter från den underhållsskyldige ovanifrån få det belopp med vilket det underhållsbidrag som förfaller under den innevarande betalningsperioden, dvs. i allmänhet den innevarande månaden, överskrider det underhållsstöd som betalas för samma månad. Denna prestation skall dock allokeras till underhållsbidragsfordran från det tidigaste kalenderår från vilket underhållsbidrag kan drivas in. Om det av den underhållsskyldige inflyter mer medel än vad som motsvaras av denna differens, skall det i den fördelningsbestämmelse som skall ingå i lagen om underhållstrygghet bestämmas i vilket förhållande de resterande inlutna medlen skall fördelas mellan barnet och kommunens regressfordran.

De bestämmelser om underhållsstödsfordrans preskription och allokering som ingår i propositionen om underhållstrygghet kräver också översyn och sammanjämkning med denna proposition.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslagen

1.1. Lagen om underhåll för barn

16 §. Enligt paragrafen kan en dom varigenom någon ålagts att betala underhållsbidrag eller underhållsbidrag höjts, utan hinder av att ändring däri sökes, genast verkställas som om den skulle ha vunnit laga kraft. En dom genom vilken det förordnas att tidigare fastställd skyldighet att betala underhållsbidrag skall upphöra eller att underhållsbidragets belopp skall sänkas, skall inte enligt gällande lag iaktas förrän domen vunnit laga kraft.

Av de orsaker som nämnts i den allmänna motiveringen föreslås att paragrafens 1 mom. ändras så att också en dom genom vilken det förordnas att tidigare fastställd skyldighet att betala underhållsbidrag skall upphöra eller att underhållsbidragets belopp skall sänkas, genast skall iaktas även om den inte har vunnit laga kraft. Den domstol som avgjort ärendet skall dock ha rätt att förordna att domen skall iaktas först efter att den vunnit laga kraft. Följden av ett sådant förordnande är att den tidigare fastställda skyldigheten att betala underhållsbidrag skall fortgå tills en högre domstol har avgjort ärendet.

Domstolen måste i varje enskilt fall avgöra när ett sådant förordnande skall ges. På detta inverkar särskilt den utredning som kan fås om barnets och den underhållsskyldiges förhållanden samt domstolens bedömning av sannolikheten för att en eventuell ändringsansökan skall vinna framgång. Bestämmelsens huvudregel är dock att de rättsliga verkningarna av en dom genom vilken underhållsskyldigheten upphör eller underhållsbidragets belopp sänks, med tanke på verkställigheten börjar redan vid den tidpunkt då domen ges.

Underhållsbidraget kan sänkas redan från den tidpunkt då talan anhängiggjordes, men däremot inte retroaktivt från en tidpunkt som föregår anhängiggörandet av talan. Enligt 12 § 1 mom. underhållslagen skall domstolen när den förordnar att underhållsbidragets belopp skall sänkas, samtidigt å tjänstens vägnar pröva, huruvida underhållsbidrag som betalats efter talans anhängiggörande eller någon del av dem skall återbäras.

Domstolen blir tvungen att utföra denna prövning även efter lagens ikraftträdande. Det faktum att ett domstolsavgörande genom vilket underhållsbidraget sänkts kan verkställas genast, skall inte inverka på prövningen.

Eftersom det i det föreslagna 16 § 1 mom. endast är fråga om verkställbarheten av en dom, kan domstolens förordnande enligt vilket en dom genom vilket underhållsbidragets belopp sänks skall iaktas först efter att den vunnit laga kraft, inte heller betraktas som ett sådant domstolsavgörande som avses i 12 § 1 mom. underhållslagen, utan besvärdomstolen måste separat yttra sig om återbärandet av underhållsbidrag eller en del av dem.

16 a §. I 1 mom. i den föreslagna nya 16 a § bestäms hur de medel som inflyter från den underhållsskyldige skall allokteras till det förfallna obetalda underhållsbidraget. Bestämmelsen skall tillämpas oberoende av om den underhållsskyldige frivilligt erlagger betalningar för det förfallna obetalda underhållsbidraget eller om medlen inflyter genom utsökning. I fråga om frivilligt erlagda betalningar innebär detta att den underhållsskyldige mister sin optionsrätt, dvs. den rätt han för närvarande har att bestämma vilken fordran han vill att en betalning skall gälla. Utgångspunkten är att man efter detta skall tillämpa samma principer på underhållsbidragsprestationer som betalats frivilligt och på sådana som drivits in i utsökningsväg.

Den föreslagna paragrafen gäller endast underhållsbidrag som skall betalas periodiskt och också i fråga om detta endast dess kapital. I den föreslagna 16 b § 2 mom. bestäms om fördelningen av prestationer mellan underhållsbidragets kapital och den dröjsmålsränta som löper på kapitalet. Om underhållsbidraget undantagsvis har fastställts att utgå en gång för alla, kan allokeringen bara gälla förhållandet mellan underhållsbidraget och dess eventuella dröjsmålsränta. Också denna fråga skall avgöras med stöd av den föreslagna 16 b §.

Om sådant underhållsbidrag som skall betalas periodiskt har lämnats obetalt, skall de medel som senare inflyter från den underhållsskyldige enligt 16 a § allokteras till underhållsbidraget så att man i första hand alltid täcker det äldsta obetalda förfallna underhållsbidrag som kan drivas in.

Om det finns obetalt förfallet underhållsbidrag från fler än ett kalenderår, skall det underhållsbidrag som förfallit under ett och samma år men som lämnats obetalt betraktas som en helhet. Vid allokeringen av influtna medel till ett visst kalenderår skall man räkna ihop alla de underhållsbidragsrater som under året i fråga lämnats obetalda. Medlen allokeras till den underhållsbidragsfordran som hänför sig till det tidigaste kalenderår beträffande vilket fordran inte har preskriberats. Först då underhållsbidragsfordran från ett tidigare kalenderår i sin helhet har blivit betald, kan de medel som inflyter allokeras till det obetalda förfallna underhållsbidraget från det följande kalenderåret. Om det finns obetalt förfallet underhållsbidrag endast från det innevarande kalenderåret, allokeras prestationerna till de obetalda förfallna underhållsbidragsraterna, med början från den äldsta underhållsbidragsraten, i den ordning i vilken de förfallit.

Vid allokeringen av influtna medel till underhållsbidragsfordran har enstaka underhållsbidragsrater betydelse endast om det innevarande årets prestationer allokeras till underhållsbidrag som förfallit under samma år.

För att man skall kunna utreda vilken del av det underhållsbidrag som är föremål för indrivning som utgör det äldsta obetalda förfallna belopp till vilket den prestation som inflyter skall allokeras, förutsätts noggrann kunskap om beloppet av den fordran som vid varje tidpunkt är obetald. Då fordran drivs in genom utsökning är den som ansöker om utsökning i första hand skyldig att presentera utredning gällande detta. Sökanden skall i utsökningsansökan eller i de handlingar som utgör grund för denna utreda det totala beloppet av den fordran som är föremål för indrivning. Om den underhållsskyldige frivilligt har betalat obetalt förfallet underhållsbidrag, skall han också presentera en utredning över hur de influtna prestationerna har använts för att täcka det förfallna underhållsbidraget och dess eventuella dröjsmålsränta. Ifall uppgifterna tillräckligt tydligt framgår av de handlingar som utmätningssmannen redan har i sin besittning, skall utmätningssmannen i enlighet med god utsökningspraxis sträva efter att å tjänstens vägnar utreda läget vid indrivningen.

Den föreslagna allokeringsbestämmelsen utgör inte något hinder för borgenären att begränsa beloppet av det underhållsbidrag

som han vill att skall drivas in hos den underhållsskyldige. Borgenären kan således i sin ansökan meddela vilka separata underhållsbidragsrater han vill att skall utmätas hos den underhållsskyldige. Om en sådan anmälan inte görs, verkställs utmätning i den omfattning som är möjlig på basis av handlingarna och den övriga utredningen, och utmätningssmannen allokera de medel som inflyter på det sätt som bestäms i den föreslagna paragrafen.

Den föreslagna allokeringsbestämmelsen skall tillämpas endast i fråga om sådant obetalt förfallet underhållsbidrag som den underhållsskyldige betalar frivilligt eller som drivs in genom utsökning. Om den underhållsskyldige också har lämnat kommunens regressfordran som grundas på utbetalt underhållsstöd obetald, övergår rätten att driva in underhållsbidraget till de kommunala myndigheterna. Om fördelningen av sådant obetalt förfallet underhållsbidrag som drivs in på initiativ av en kommunal myndighet mellan underhållsbidraget och regressfordran bestäms i den lag om underhållstrygghet som träder i kraft samtidigt som denna lag. Den föreslagna allokeringsbestämmelsen skall således gälla den andel av underhållsbidraget som på basis av fördelningsbestämmelsen tillkommer den som är berättigad till underhållsbidrag. För att klargöra situationen föreslår man att det i paragrafens 2 mom. skall tas in en hänvisningsbestämmelse gällande detta.

16 b §. Eftersom bestämmelsen om räntefrihet för underhållsbidrag som skall betalas periodiskt skall avlägsnas ur räntelagen, kommer underhållsbidraget att bli räntebärande. Man föreslår att det i underhållslagen skall tas in en ny 16 b §, vars 1 mom. skall innehålla noggrannare bestämmelser om denna ränta.

För att systemet skall fungera förutsätts det i fråga om underhållsbidrag som skall betalas periodiskt att dröjsmålsräntan räknas separat för varje kalenderår och att räntan fastställs på basis av det genomsnittliga kapitalet för underhållsbidragsfordran under kalenderåret (medelsaldot). Det skall inte längre under några omständigheter löpa dröjsmålsränta på enstaka underhållsbidragsrater från förfallodagen till betalningsdagen, utan raterna beaktas med avseende på dröjsmålsräntan endast som en del av medelsaldot.

Uträkandet av medelsaldot grundas på att

man i beloppen för den sista dagen varje månad retroaktivt kan beakta de faktorer som under varje kalendermånad har inverkat på beloppet av den obetalda förfallna fordran. Det är viktigt att dröjsmålsräntan räknas bara på det kapital som faktiskt har varit obetalt under hela kalendermånaden.

Om sådant underhållsbidrag som har fastställts att betalas månatligen i förskott inte betalas under den månad som underhållsbidraget är avsett för, börjar det löpa dröjsmålsränta på denna underhållsbidragsrat från månadens början.

Om underhållsbidraget inte betalas månatligen i förskott, utan en bestämd kalenderdag under förfallomånaden har avtalats eller förordnats som förfalldag, löper det inte dröjsmålsränta på raten i fråga under denna månad. Om underhållsbidraget har varit obetalt endast under en del av kalendermånaden, innebär dock kalkyleringsmodellen att det inte löper någon dröjsmålsränta på underhållsbidraget under denna månad. Om t.ex. den 15 varje månad har avtalats som förfalldag, löper det inte någon dröjsmålsränta på det fördröjda beloppet under månaden i fråga, utan det obetalda förfallna beloppet skall beaktas först då det sammanlagda obetalda förfallna beloppet räknas ut den sista dagen under följande månad, ifall det då fortfarande är obetalt.

De betalningar för räntebärande kapital som inflyter från den underhållsskyldige under en kalendermånad, dvs. den andel som barnet erhåller direkt eller som enligt fördelningsbestämmelsen skall redovisas till barnet, samt det underhållsstöd som betalats för månaden i fråga, minskar beloppet av det obetalda förfallna underhållsbidrag på vilket det löper ränta redan under samma kalendermånad, och de beaktas i det saldo för den sista dagen under kalendermånaden på basis av vilket dröjsmålsräntan för månaden i fråga räknas.

Fastän de prestationer som influtit till barnet under en kalendermånad beaktas i skuld-saldot för den sista dagen under månaden i fråga, skall medlen på det sätt som avses i den föreslagna 16 a § allokteras till det underhållsbidrag som hänför sig till det tidigare kalenderår från vilket underhållsbidrag kan drivas in. Allokeringen av en prestation till det obetalda förfallna beloppet från ett tidigare år inverkar således inte på räknandet av dröjsmålsräntan.

Enligt den föreslagna kalkyleringsmodellen

skall dröjsmålsränta räknas bara för fulla kalendermånader. Om underhållsskyldigheten t.ex. upphör den 15 mars, räknas ingen dröjsmålsränta för tiden 1 - 15 mars. I den föreslagna kalkyleringsmodellen följer man bara utvecklingen av saldot för den sista dagen varje månad och medelsaldot räknas enligt läget under dessa dagar.

Kalkyleringsmodellen leder till samma slutresultat som om man skulle räkna dröjsmålsräntan separat för saldot den sista dagen varje kalendermånad till kalenderårets slut. Kalkyleringsmodellen förenklar dock avsevärt uträknandet av dröjsmålsräntan, eftersom antalet kalkyleringar minskar väsentligt.

Exempel. Underhållsbidragets belopp har år 1997 fastställts till 1 000 mark per månad och underhållsbidraget skall betalas månatligen i förskott. Den underhållsskyldige lämnar under år 1997 underhållsbidraget obetalt under nio månader. Detta belopp (9 000 mark) utgör i början av år 1998 det obetalda förfallna underhållsbidraget från föregående år. Dessutom har den underhållsskyldige lämnat underhållsbidraget (1 000 mark) för januari 1998 obetalt. Detta borde ha betalats i förskott. Det totala obetalda förfallna beloppet uppgår således i slutet av januari 1998 till 10 000 mark. Under år 1998 förfaller nya underhållsbidragsrater, 12 x 1 000 mark, sammanlagt 12 000 mark. Under år 1998 klarar den underhållsskyldige av att betala eller så lyckas man hos honom driva in underhållsbidrag som betalas eller redovisas till barnet till ett belopp av 5 000 mark i mars, 4 000 mark i juni och 4 600 mark i oktober, dvs. sammanlagt 13 600 mark. Sedan februari 1998 har det månatligen betalats 600 mark i underhållsstöd till barnet. I detta fall är de månatliga slutsaldona följande:

1 och 31.1.1998	10 000 mk
29.2	10 000 mk
31.3	5 800 mk
30.4	6 200 mk
31.5	6 600 mk
30.6	3 000 mk
31.7	3 400 mk
31.8	3 800 mk
30.9	4 200 mk
31.10	0 mk
30.11	400 mk
31.12	800 mk
1.1.1999	1 800 mk

Medelsaldot på basis av vilket dröjsmålsrättan skall räknas skulle således vara 4 963,64 mark, vilket erhålls genom att man delar slutsaldona från januari till december (54 600 mark) med det antal kalendermånader i slutet av vilka det funnits obetalda förfallna underhållsbidrag, dvs. med 11. Dröjsmålsrättan skall räknas på denna summa för 11 månader, dvs. för samma månader som har beaktats vid uträkningen av medelsaldot. Slutresultatet är detsamma som om man skulle räkna dröjsmålsrättan separat för slutsaldot varje månad.

Medelsaldot i exemplet inbringar dröjsmålsränta endast från år 1998. För de följande åren skall dröjsmålsrättan på motsvarande sätt räknas på basis av medelsaldot. Också i exempelfallet skulle dröjsmålsrättan för år 1997 på motsvarande sätt ha räknats separat.

Om den underhållsskyldige betalar underhållsbidraget för någon månad för sent, men före den sista dagen den månad under vilket underhållsbidraget skall betalas, löper det ingen dröjsmålsränta på denna underhållsbidragsrat. Kalkyleringsmodellen innebär att underhållsbidragets förfallodag inverkar på fastställandet av dröjsmålsrättan. Om t.ex. den 2 dagen varje månad avtalats eller förordnats som förfallodag för underhållsbidraget, löper det inte någon dröjsmålsränta på underhållsbidraget om fordran betalas före den sista dagen under den månad som följer efter förfallomånaden. Eftersom underhållsbidraget inte varit obetalt en full kalendermånad, är den underhållsskyldige inte skyldig att betala dröjsmålsränta för förfallomånaden, och om han betalar fordran före den sista dagen under följande månad, inverkar det obetalda förfallna beloppet inte på medelsaldot. Således har den underhållsskyldige i undantagsfall en möjlighet att betala en fordran utan dröjsmålsränta i nästan två månaders tid. Man skall fästa uppmärksamhet vid detta då förfallodagen för underhållsbidraget fastställs eller avtalas. Vid utarbetandet av kalkyleringsmodellen har man inte kunnat ta hänsyn till denna faktor, eftersom dröjsmålsrättan då borde räknas separat för varje dag.

Räkandet av dröjsmålsränta på det årliga medelsaldot förutsätter vetskap om hur beloppet av det förfallna obetalda underhållsbidraget har förändrats under olika år. Därför överensstämmer det med både den underhållsskyldiges och den underhållsberätti-

gades intresse att man strävar efter att föra så noggrann bokföring som möjligt över det förfallna underhållsbidraget och över de betalningar som erlagts, för att man skall kunna undvika eventuella problem vid räknandet av dröjsmålsränta. Man kan anta att det uppkommer problem särskilt då den underhållsskyldige betalar enstaka underhållsbidragsrater från flera olika kalenderår eller då man driver in sådana av honom. Man kan dock i regel undvika problemen genom att iakttä bestämmelserna i den föreslagna 16 a § vid allokeringen av prestationerna.

Den föreslagna modellen för kalkylering av dröjsmålsränta förutsätter att rättan fastställs separat för varje kalenderår och att den dröjsmålsrättefordran som räknats ut på detta sätt utgör en separat fordran vid sidan av underhållsbidragsfordran. Detta innebär också att den egentliga underhållsbidragsfordrans preskription inte inverkar på borgenärens rätt att driva in en dröjsmålsrättefordran som uppkommit på basis av den preskriberade fordringen, ifall dröjsmålsrättefordran inte i sig själv är preskriberad. Man behöver således inte utföra några kompletterande kalkyleringar på grund av preskriptionen.

Till övriga delar skall räntelagens bestämmelser tillämpas också på fordringar som grundas på underhållsbidrag som förfaller periodiskt. I praktiken innebär detta att rättefoten fastställs enligt 4 § 3 mom. räntelagen, dvs. är sju procentenheter högre än den av Finlands Bank fastställda referensränta som gäller vid ifrågavarande tidpunkt.

Skyldigheten att betala dröjsmålsränta gäller också underhållsbidrag som fastställts att utgå en gång för alla. I fråga om underhållsbidrag som utgår en gång för alla fastställs dröjsmålsrättan direkt med stöd av räntelagen. Fastän underhållsbidrag som utgår en gång för alla även för närvarande hör till räntelagens tillämpningsområde, har man tagit in en bestämmelse som klargör detta också i 1 mom. i denna paragraf. Enligt denna skall man betala dröjsmålsränta på underhållsbidragsfordran från underhållsbidragets förfallodag.

Enligt 10 § 2 mom. underhållslagen kan den underhållsskyldige förordnas betala underhållsbidrag retroaktivt högst för det år som föregått året för anhängiggörandet av talan. Detta förutsätter dock särskilt vägande skäl. Enligt 3 mom. i samma paragraf kan barnets fader åläggas att betala underhålls-

bidrag från tiden för barnets födelse om talan om underhållsbidrag har anhängiggjorts inom ett år efter den tidpunkt då faderskapet fastställts genom erkännande eller laga kraft vunnit dom, såvida detta enligt de grunder som anges i 1 - 3 § prövas skäligt. Underhållsbidrag kan dock inte förordnas att utgå för längre tid än för de fem år som närmast föregår talans anhängiggörande.

Om underhållsbidrag har förordnats att betalas retroaktivt från tiden före talan anhängiggjorts, betalas underhållsbidraget i efterhand för en tid som redan har förlöpt. Vid beredningen av lagrummet har man utgått från att ett sådant retroaktivt tidsbundet underhållsbidrag vid tillämpningen av bestämmelsen kan jämföras med underhållsbidrag som skall utgå en gång för alla, och den dröjsmålsränta som skall räknas på det fastställs således enligt räntelagen.

Om domstolen vid fastställandet av skyldighet att betala underhållsbidrag samtidigt har förordnat att underhållsbidrag skall betalas för tiden för rättegången, skulle det vara motiverat att tillämpa det sätt för räknande av dröjsmålsränta som ingår i 9 § räntelagen också på sådant underhållsbidrag.

Enligt 9 kap. 5 § handelsbalken skall en betalning som inte räcker till för att täcka både kapitalet och dess ränta i första hand anses som betalning av räntan. Först efter att räntan har blivit täckt kan en prestation allokeras till kapitalet. Ifall det inte finns någon specialbestämmelse gällande detta skall lagrummet tillämpas också vid fördelningen av influtna medel mellan underhållsbidraget och den dröjsmålsränta som skall räknas på det. Av de skäl som nämnts i den allmänna motiveringen allokeras de influtna medel som är avsedda att täcka underhållsbidraget med stöd av 2 mom. i den föreslagna paragrafen i första hand till den egentliga underhållsbidragsfordran och först efter att denna har blivit betald till dröjsmålsräntan.

Den föreslagna bestämmelsen gäller både underhållsbidrag som skall betalas periodiskt och underhållsbidrag som skall utgå en gång för alla, och bestämmelsen skall tillämpas oberoende av om en betalning har erlagts frivilligt eller om den erhållits genom utsköning.

På en skuld vars förfallodag är bestämd på ett sätt som är bindande för gäldenären skall dröjsmålsränta enligt 5 § 1 mom. räntelagen betalas från förfallodagen. Av bestämmelsen följer att skyldigheten att betala dröjsmåls-

ränta uppkommer automatiskt efter att skulden har förfallit.

För att klargöra detta upprepas denna princip också i den föreslagna paragrafens 3 mom. Enligt momentet får sådan dröjsmålsränta som avses i paragrafen drivas in utsköning, fastän skyldighet att betala dröjsmålsränta inte har fastställts i avtalet eller domen. Skyldigheten att betala dröjsmålsränta följer således direkt med stöd av lag. Räntan drivs dock inte in å tjänstens vägnar, utan man måste separat yrka på detta i utsköningsansökan. Om det dock undantagsvis i verkställighetsgrunden uttryckligen har nämnts att dröjsmålsränta inte skall betalas, kan den inte heller drivas in i utsköningsväg.

16 c §. I den föreslagna paragrafen som är helt ny, bestäms om preskription av underhållsbidragsfordran och den dröjsmålsränta som skall räknas på den. Bestämmelserna om preskription av underhållsstödsfordran kommer att ingå i den nya lagen om underhållstrygghet.

Preskriptionstiden för en fordran föreslås i paragrafens 1 mom. förkortas från de gällande tio åren till fem år. Enligt momentet skall en underhållsbidragsfordran drivas in hos den underhållsskyldige inom fem år, vid äventyr att rätten att få betalning går förlorad. Samma preskriptionstid skall gälla både underhållsbidrag som skall betalas periodiskt och underhållsbidrag som skall utgå en gång för alla. De tidpunkter vid vilka preskriptionstiden börjar löpa avviker dock från varandra. Preskriptionstiden för underhållsbidrag som skall betalas periodiskt börjar enligt kalenderårsprincipen löpa från början av det år som följer efter det år då underhållsbidraget förfaller. Eftersom underhållsbidraget vanligtvis betalas månatligen, innebär den föreslagna bestämmelsen att de enstaka underhållsbidragsrater som skall betalas varje månad inte preskriberas självständigt, utan att preskriptionstiden för alla månadsrater som förfallit under samma kalenderår börjar löpa samtidigt vid början av följande kalenderår. Beträffande en enstaka underhållsbidragsrat kan preskriptionstiden således som mest uppgå till närmare sex år.

Preskriptionstiden för en fordran som grundas på underhållsbidrag som skall utgå en gång för alla börjar enligt det föreslagna momentet i regel löpa från att underhållsbidraget har förfallit till betalning. Momentet innehåller dock även en sekundär bestäm-

melse om den tidpunkt vid vilken preskriptionstiden börjar löpa med tanke på de situationer där det undantagsvis inte har avtalats eller förordnats om när underhållsbidrag som skall utgå en gång för alla skall förfalla, och då skulden alltså förfaller då anspråk på detta görs. Underhållsbidrag som utgår en gång för alla skall i alla händelser drivas in innan barnet fyller 23 år.

Av den föreslagna paragrafens 1 mom. följer att en sådan fordran som avses där i alla händelser skall drivas in inom den angivna fristen, vid äventyr att den slutgiltigt preskriberas. Detta gäller också en sådan situation där det ansökts om en fullgörelse som beträffande en fordran som lämnats obetald innan den har preskriberats.

Den dröjsmålsränta som skall räknas på underhållsbidragsfordran preskriberas fem år efter början av det kalenderår som följer efter det år under vilket det underhållsbidrag på vilket dröjsmålsräntan skall räknas har förfallit. Det avgörande är således det kalenderår under vilket underhållsbidraget har förfallit till betalning, oberoende av om man har försökt driva in dröjsmålsräntan av gäldenären eller inte. Eftersom preskriptionstiden för dröjsmålsräntan börjar löpa från början av det år som följer efter det år under vilket underhållsbidraget har förfallit, kommer underhållsbidraget och den dröjsmålsränta som skall räknas på det att preskriberas samtidigt.

Om underhållsbidraget eller den dröjsmålsränta som skall räknas på det inte har kunnat drivas in hos den underhållsskyldige inom den tid som anges i momentet, preskriberas fordran slutgiltigt. Av preskriptionen följer att borgenären inte därefter mot gäldenärens vilja genom en rättegång kan driva igenom sin fordran.

Om det undantagsvis finns en panträtt som säkerhet för underhållsbidragsfordran, får fordran dock enligt de allmänna principerna om realisering av säkerheter drivas in ur säkerheten. Det föreslås att en bestämmelse om detta skall ingå i paragrafens 2 mom.

Även en fordran på basis av vilken det har verkställts utmätning hos den underhållsskyldige eller som har bevakats vid offentlig stämning som gäller honom innan fordran har preskriberats, kan med stöd av den föreslagna 3 mom. drivas in från de utmätta medlen eller de medel som de vid den offentliga stämningen anmälda fordringarna skall betalas med. Vid den underhållsskyldi-

ges konkurs är den tidpunkt då han försatts i konkurs avgörande. Om en fordring inte har preskriberats före denna tidpunkt, utgör det inget hinder för att få betalning ur de till konkursen överlätna medlen att fordran preskriberas under konkursförfarandet.

Ikraftträdelsebestämmelse. Enligt den föreslagna ikraftträdelsebestämmelsen skall det sammanlagda beloppet av den underhållsbidragsfordran som har förfallit innan denna lag har trätt i kraft men som inte har preskriberats, senare *det gamla obetalda beloppet*, behandlas som en helhet. Det saknar betydelse när de enstaka underhållsbidragsrater som ingår i det gamla obetalda beloppet har förfallit.

Enligt den föreslagna ikraftträdelsebestämmelsen skall de bestämmelser som var gällande då lagen trädde i kraft, dvs. de tidigare bestämmelserna, tillämpas på det gamla obetalda beloppet och dess dröjsmålsränta. Detta innebär bl.a. att det inte heller efter lagens ikraftträdande börjar löpa dröjsmålsränta på det gamla obetalda beloppet om det inte enligt de bestämmelser som tidigare var gällande skulle räknas dröjsmålsränta på beloppet. Man kan inte retroaktivt förordna att en fordran som förfallit innan lagen trätt i kraft skall bli räntebärande. Dröjsmålsränta som förfallit enligt de tidigare bestämmelserna kan drivas in också efter lagens ikraftträdande. Det har ovan i kapitel 2.1. redogjorts för de situationer där det kan löpa dröjsmålsränta på det gamla obetalda beloppet.

För tydlighetens skull konstateras det att de nya räntebestämmelserna efter lagens ikraftträdande i alla situationer skall tillämpas på underhållsbidrag som förfaller efter att lagen har trätt i kraft. Sådant underhållsbidrag som inte enligt de tidigare bestämmelserna var räntebärande blir med andra ord räntebärande, och dröjsmålsräntan för sådant underhållsbidrag på vilket det enligt de tidigare bestämmelserna undantagsvis löpte dröjsmålsränta skall fastställas enligt de nya bestämmelserna. Det löper således alltid dröjsmålsränta på underhållsbidrag som har förfallit efter lagens ikraftträdande, om inte parterna har avtalat annat.

De preskriptionsbestämmelser som tidigare var gällande tillämpas inte på det gamla obetalda beloppet, utan det gamla obetalda beloppet skall enligt den föreslagna övergångsbestämmelsen drivas in hos den underhållsskyldige inom fem kalenderår efter att lagen har trätt i kraft. Om denna lag enligt

förslaget träder i kraft i början av år 1999, preskriberas det gamla obetalda beloppet i en rat vid utgången av år 2004. Bestämmelsen gäller alla underhållsbidrag som ingår i det gamla obetalda beloppet. Detta innebär att preskriptionstiden i vissa fall eventuellt också förlängs. Om en underhållsbidragsrat som ingår i det gamla obetalda beloppet enligt de tidigare bestämmelserna skulle ha preskriberats efter lagens ikraftträdande med redan före slutet av år 2004, innebär ikraftträdelsebestämmelsen att också detta underhållsbidrag kan drivas in till slutet av år 2004. Underhållsbidrag och dröjsmålsränta som inte kunnat drivas in vid denna tidpunkt preskriberas däremot slutligt direkt med stöd av lag.

Trots detta kan en fordran dock drivas in ur en pant som ställts till säkerhet för fordran. Beträffande sådan utsökning, konkurs och bevakning av en fordran vid offentlig stämning som verkställts för indrivning av en dylik fordran gäller på motsvarande sätt vad som bestäms i den föreslagna 16 c § 2 och 3 mom.

Efter att denna lag har trätt i kraft skall de medel som inflyter från den underhållsskyldige enligt den föreslagna ikraftträdelsebestämmelsen i första hand allokeras till det gamla obetalda beloppet, så länge som det finns en sådan fordran och den inte har preskriberats, om inte sökanden har avstått från att driva in detta belopp. De allokeringsregler i lagens 16 a § som gäller fordringar som har uppkommit efter lagens ikraftträdande skall således tillämpas först efter att det gamla obetalda beloppet i sin helhet har blivit betalt eller har preskriberats. Om det dock har influtit prestationer vid konkurs eller utsökning och man har blivit tvungen att tillämpa lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning, dvs. det har förutom underhållsbidrag funnits övriga fordringar som varit föremål för indrivning, skall de influtna prestationerna allokeras till det underhållsbidrag som åtnjuter förmånsrätt och det gamla obetalda beloppet i det förhållande som det influtit prestationer till dessa. Eftersom det framför allt från lönen i allmänhet inte inflyter prestationer till annat än det underhållsbidrag som åtnjuter förmånsrätt, skall prestationerna i praktiken allokeras till det förmånsberättigade gamla obetalda beloppet av barnets underhållsbidrag som under ett år lämnats obetalt och till det underhållsbidrag som förfallit ef-

ter att lagen har trätt i kraft och som åtnjuter förmånsrätt under hela sin preskriptionstid.

Det gamla obetalda beloppet skall behandlas som en helhet också vid allokeringen av prestationer. Ett undantag utgörs dock av de ovan nämnda situationer där det med stöd av de tidigare bestämmelserna löper ränta på en del av det gamla obetalda beloppet. Det skulle vid allokeringen av prestationer tekniskt sett vara problematiskt att granska en del av en sådan räntebärande obetald förfallen fordran som en del av det gamla obetalda beloppet. Den andel på vilken det löper dröjsmålsränta kan inte skiljas från den andel på vilken det inte löper någon dröjsmålsränta, vilket innebär att en riktig allokering inte är möjlig. Därför föreslås det att en sådan andel av underhållsbidragsfordran som ingår i det gamla obetalda beloppet och på vilken det enligt de tidigare bestämmelserna skall räknas dröjsmålsränta, och den dröjsmålsränta som uppkommit på andelen innan lagen trätt i kraft, skall behandlas separat från det övriga gamla obetalda beloppet och att prestationerna först skall allokeras till denna andel av fordran och först därefter till det övriga gamla obetalda beloppet.

Den förmånsrätt som tillkommer den andel av fordran på vilken det löper dröjsmålsränta och som ingår i det gamla obetalda beloppet och som också tillkommer dess dröjsmålsränta, innebär att man då denna lag träder i kraft måste utreda på vilken andel av det nämnda totala beloppet det löper dröjsmålsränta samt hur stort beloppet av den dröjsmålsränta som är obetald vid tiden för ikraftträdandet är. Om underhållsbidrag är föremål för utsökning då lagen träder i kraft, skall utmätningsmannen å tjänstens vägnar utreda dessa faktorer, om det är möjligt på basis av de handlingar och den övriga utredning han har tillgång till. I annat fall ansvarar sökanden för utredningen.

Efter lagens ikraftträdande skall den nya lagens bestämmelser i alla situationer tillämpas på dröjsmålsräntan. T.ex. den nya lagens räntefot och räntans subsidiaritet i förhållande till kapitalet skall också gälla underhållsbidrag som enligt de tidigare bestämmelserna är räntebärande, till den del det är fråga om dröjsmålsränta som löper på en sådan fordran efter lagens ikraftträdande.

Som en sammanfattning av de föreslagna övergångsbestämmelserna kan man konstatera att prestationerna, då man inte behövt tillämpa lagen om den ordning i vilken bor-

genärerna skall få betalning, efter lagens ikraftträdande först skall allokeras till sådan dröjsmålsränta på det gamla obetalda beloppet som har förfallit innan lagen har trätt i kraft, och efter att räntan har blivit betald till det gamla obetalda beloppets kapital. Prestationerna allokeras först till den del av det gamla obetalda beloppet på vilket man enligt de tidigare bestämmelserna måste betala dröjsmålsränta. Efter att det gamla obetalda beloppet i sin helhet har betalats allokeras prestationerna till kapitalet för den nya obetalda förfallna fordran som uppkommit efter att lagen har trätt i kraft. Först efter detta allokeras prestationerna till den dröjsmålsränta som uppkommit efter lagens ikraftträdande, oberoende av om den löper på det nya eller undantagsvis på det gamla obetalda beloppet. Detta beror på att prestationerna enligt de nya bestämmelserna i första hand allokeras till underhållsbidragets kapital.

I allmänhet är situationen inte så här invecklad, eftersom det är mycket sällsynt att det gamla obetalda beloppet är räntebärande. Om det gamla obetalda beloppet inte är räntebärande, allokeras prestationerna först till det gamla obetalda beloppet och efter detta till den nya obetalda förfallna fordran och till sist till dröjsmålsräntan på den nya obetalda förfallna fordran. Trots att kommunens förfallna regressfordran är obetald kan prestationerna allokeras till dröjsmålsräntan på den andel som tillkommer barnet. Dessa bestämmelser tillämpas på frivilliga prestationer samt prestationer som har influerat genom konkurs och utsökning i situationer där endast underhållsbidrag har varit föremål för indrivning.

Dessa övergångsbestämmelser skall tillämpas på annan utmätning än utmätning av lön, dvs. t.ex. på utmätning av en fastighet eller av aktier som berättigar till besittning av en lägenhet eller av lösöre. Om man däremot använder utmätning av lön eller pension som indrivningsmetod, skall man dessutom iaktta den övergångsbestämmelse som gäller upphävande av 4 kap. 6 § 4 mom. utsökningslagen.

I syfte att skapa enhetlig praxis föreslås det att en bestämmelse enligt vilken justitiedepartementet kan meddela anvisningar om tillämpningen av den föreslagna lagen skall tas in i ikraftträdelsebestämmelsen.

1.2. Lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning

Det föreslås att den tid underhållsbidragsfordran åtnjuter förmånsrätt vid konkurs och utmätning skall förlängas. Tidigare har endast en sådan underhållsbidragsfordran åtnjtit förmånsrätt som förfallit till betalning under det sista året innan konkursen inletts eller utmätningen verkställs eller som förfallit till betalning efter att konkursen har inletts och innan konkursdomen avkunnats. Den föreslagna förmånsrätten omfattar däremot underhållsbidragsfordran under hela den tid i fråga om vilken fordran inte har preskriberats. Enligt den 16 c §, som föreslås bli fogad till underhållslagen skall underhållsbidraget och den dröjsmålsränta som skall räknas på det drivas in hos den underhållsskyldige inom fem år från början av det år som följer efter det år då underhållsbidraget och dröjsmålsräntan har förfallit, vid äventyr att rätten att få betalning går förlorad. Vid konkurs och utmätning kan man således driva in obetalt förfallet underhållsbidrag från närmare sex år med den förmånsrätt som anges i den föreslagna 4 §.

Den förmånsrätt som avses i den föreslagna 4 § gäller fordringar som grundas på förfallet underhållsbidrag, dvs. också den regressfordran som grundas på underhållsstöd som kommunen betalat till barn, i den omfattning som anges i den fördelningsbestämmelse som skall ingå i lagen om underhållstrygghet. Den tid regressfordran åtnjuter förmånsrätt är också förknippad med fordringens preskription, genom att förmånsrätten skall gälla hela den tid beträffande vilken regressfordran inte är preskriberad. Enligt 16 § i propositionen om underhållstrygghet skall en dylik fordran drivas in inom fem kalenderår från utgången av det kalenderår under vilket underhållsstödet har erlagts.

För närvarande gäller 4 § lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning endast underhållsbidrag som skall betalas periodiskt. Förslaget innebär inte till denna del någon förändring. Bestämmelsen skall således inte heller framdeles gälla sådant underhållsbidrag som enligt underhållslagen skall utgå en gång för alla. Rätten att få betalning på basis av en sådan fordran fastställs enligt 2 § lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning.

Underhållsbidrag som med stöd av 10 § 2

och 3 mom. underhållslagen skall betalas retroaktivt jämställs med underhållsbidrag som skall betalas periodiskt och får samma förmånsrätt som periodiskt underhållsbidrag. Sådant underhållsbidrag som avses i 4 § 2 mom. lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning och som skall betalas till barnet i form av skadestånd får också motsvarande förmånsrätt.

Enligt den föreslagna bestämmelsen skall barnets underhållsbidragsfordran och kommunens regressfordran betalas med samma förmånsrätt i förhållande till övriga borgenärer. Beträffande det inbördes förhållandet mellan dessa fordringar gäller vad som bestäms i den nya lagen om underhållstrygghet. Den s.k. fördelningsbestämmelsen som ingår i lagen om underhållstrygghet kan således betraktas som en sådan specialbestämmelse som avses i 2 § lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning, där man avviker från den förmånsrätt som grundas på fordringarnas belopp.

Om man hos den underhållsskyldige samtidigt driver in underhållsbidrag till flera olika barn och kommunens regressfordran som eventuellt är förknippad med detta, åtnjuter fordringarna samma förmånsrätt. Om den prestation som inflyter från den underhållsskyldige inte räcker till betalning för alla fordringar, skall prestationen med stöd av 2 § lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning fördelas jämnt mellan sökandena i förhållande till beloppet av deras fordringar. Vid allokeringen av prestationer mellan underhållsbidrags- och regressfordran separat i fråga om varje barn skall bestämmelserna i lagen om underhållstrygghet iakttas.

Enligt den princip som har omfattats i lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning skall förutom kapitalet också räntan anses ingå i fordran vid tillämpning av den föreslagna paragrafen.

Ikraftträdelsebestämmelse. Den föreslagna förbättringen av förmånsrätten för underhållsbidraget och regressfordran innebär att ställningen för de fordringar som har sämre förmånsrätt i relation till dessa försvagas och att man samtidigt ingriper i de övriga borgenärernas rättsliga ställning.

Om den föreslagna 4 § även skulle tillämpas på kommunens regressfordran som har förfallit innan lagen har trätt i kraft och på underhållsbidrag som är äldre än ett år, skulle detta innebära att de övriga borgenärernas

ställning retroaktivt skulle försvagas. Därför föreslås det att den nya 4 § lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning skall tillämpas endast på fordringar som grundas på underhållsbidrag som har förfallit efter att lagen har trätt i kraft. På underhållsbidrag som har förfallit innan lagen har trätt i kraft skall den gällande 4 § tillämpas.

Ikraftträdelsebestämmelsen innebär att man gradvis övergår till det förmånsrättsystem som överensstämmer med preskriptionstiden, i takt med att det efter lagens ikraftträdande hopas nytt obetalt förfallet underhållsbidrag. Beträffande den andel av det obetalda beloppet som har förfallit innan lagen har trätt i kraft åtnjuter kommunens regressfordran ingen förmånsrätt och förmånsrätten för den andel som tillkommer barnet skall gälla högst ett knappt års tid efter att lagen trätt i kraft. Samtidigt hopas det dock obetalt förfallet underhållsbidrag som enligt den nya lagen åtnjuter förmånsrätt under hela sin preskriptionstid. Vid fastställandet av förmånsrätten kan man således bli tvungen att ge företräde till den andel av det gamla obetalda beloppet som enligt de gamla bestämmelserna åtnjuter förmånsrätt och även till nytt obetalt förfallet underhållsbidrag.

Enligt gällande lag utgörs den förmånsberättigade andelen av det gamla obetalda beloppet av det underhållsbidrag som har förfallit till betalning under det sista år som föregår verkställandet av utmätning. Då man vid löneutmätning räknar den nuvarande förmånsrättstiden på ett år separat i fråga om varje utmätt lönerat, innebär detta också med tanke på löneutmätning att högst ett års underhållsbidrag kan åtnjuta förmånsrätt då lagen träder i kraft. För att man efter lagens ikraftträdande skall kunna behandla denna förmånsberättigade andel av det gamla obetalda beloppet likvärdigt då prestationer allokeras med förmånsrätt, föreslås det i propositionen att man under en övergångsperiod skall betrakta hela den andel av det gamla obetalda beloppet som har förfallit under det sista året innan lagen trätt i kraft som förmånsberättigad och att de prestationer som enligt gällande lag inflyter med förmånsrätt skall allokeras till hela denna andel av fordran utan att specificeras med tanke på raterna. I enstaka fall kan detta innebära att förmånsrättstiden för det gamla obetalda beloppet närmast i fråga om löneutmätning också kan bli förlängd med anledning av lagens

ikraftträdande. På grund av att övergångsperioden är så kort torde detta dock inte kunna anses oskäligt med tanke på den underhållsskyldige. Genom detta förfarande underlättar man också systemets funktion under övergångsperioden.

Om prestationer skall allokeras till både gamla och nya obetalda belopp som åtnjuter förmånsrätt, har man vid beredningen av lagen utgått från att de prestationer som inflyter i tidsordning först skall allokeras till den förmånsberättigade andelen av det gamla obetalda beloppet och först därefter till det nya obetalda belopp som åtnjuter förmånsrätt. Det har dock inte ansetts nödvändigt att ta in en uttrycklig bestämmelse om detta i lagen.

Den förmånsberättigade delen av det gamla obetalda beloppet bevarar sin förmånsrätt endast under ett års tid efter lagens ikraftträdande. Om detta finns det en uttrycklig bestämmelse bland lagens ikraftträdelsebestämmelser. Om lagen i enlighet med vad som föreslagits träder i kraft i början av år 1999, kan prestationer med förmånsrätt allokeras till den förmånsberättigade delen av det gamla obetalda beloppet endast till slutet av samma år. Efter den övergångsperiod som avses här jämställs den förmånsberättigade andelen av det gamla obetalda beloppet som fortfarande är obetald med övriga gamla obetalda belopp, och sådan förmånsrätt som avses i 4 § lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning tillkommer endast nya obetalda belopp.

Till andra än ovan avsedda delar kan det gamla obetalda beloppet endast åtnjuta sådan lika rätt till betalning som avses i 2 §. Således kommer det att allokeras prestationer till det gamla obetalda beloppet endast om det har influtit prestationer till denna del av fordran.

1.3. Räntelagen

Det föreslås att den bestämmelse enligt vilken räntelagen inte skall tillämpas på underhållsbidrag som med stöd av underhållslagen fastställts att betalas periodiskt skall avlägsnas ur 1 § räntelagen. Syftet med lagändringen är att sådant underhållsbidrag skall omfattas av räntelagen. Ändringen gäller underhållsbidrag som skall betalas periodiskt. Underhållsbidrag som skall utgå en gång för alla ingår även för närvarande i tillämpningsområdet för räntelagen. Änd-

ringen gäller däremot inte underhållsbidrag som med stöd av äktenskapslagen skall betalas till make, vilket således fortsättningsvis förblir utanför räntelagens tillämpningsområde. Räntelagen skall inte heller tillämpas på en regressfordran som grundas på underhållsstöd som betalats till barn. En uttrycklig bestämmelse om detta föreslås ingå i paragrafen.

Närmare bestämmelser om skyldigheten att betala dröjsmålsränta på förfallet underhållsbidrag föreslås ingå i underhållslagen. Lagen skall också innehålla kompletterande bestämmelser om räknande av dröjsmålsränta.

1.4. Lagen om upphävande av 4 kap. 6 § 4 mom. utsökningslagen

Enligt gällande 4 kap. 6 § 4 mom. utsökningslagen får utmätning av lön inte verkställas för indrivning av sådant i 2 mom. avsett barn tillkommande underhållsbidrag, beträffande vilket mer än tre år förflutit sedan det förföll till betalning. Det föreslås att denna treårsregel skall upphävas. Upphävandet är förknippat med strävandena efter att effektivisera indrivningen och förenhetliga den tid det är möjligt att utnyttja löneutmätning med preskriptionstiden. Efter att detta lagrum upphävts är det möjligt att utmäta lön och därmed jämförbar inkomst för indrivning av underhållsbidrag och regressfordringar så länge som fordringarna inte har preskriberats.

Då utmätning av lön har verkställts för indrivning av sådant i 6 § 2 mom. utsökningslagen avsett underhållsbidrag som skall erläggas på bestämda tider, är utmätningen enligt 4 kap. 9 a § i kraft utan särskild förrättning till dess borgenären anhåller om återkallande av utmätningen eller gäldenären erlagt de redan förfallna raterna samt ett belopp motsvarande underhållsbidraget för den närmast följande månaden eller på annat sätt gör troligt, att han i framtiden kommer att uppfylla sin underhållsskyldighet. När underhållsbidragets belopp har höjts med stöd av lagen om vissa underhållsbidrags bindande vid levnadskostnaderna omfattar utmätningen av lönen, utan särskild förrättning, även det höjda beloppet. Efter att treårsregeln har upphävts kan löneutmätningen utan särskild förrättning fortsätta, om inte annat följer av 4 kap. 9 a §, tills underhållsbidraget eller kommunens regressfordran har preskriberats.

Den dröjsmålsränta som skall räknas på underhållsbidraget är vid utmätning av lön i samma ställning som underhållsbidraget. Således kan också dröjsmålsräntan utmätas från gäldenärens lön så länge den inte har preskriberats.

Ikraftträdelsebestämmelse. Det föreslås att lagen om att bestämmelsen skall upphävas skall träda i kraft i början av år 1999. Vid den tidpunkt då lagen träder i kraft kunde man med stöd av den bestämmelse som skall upphävas genom löneutmätning driva in sådant underhållsbidrag som har förfallit till betalning tidigast i början av år 1996. Om möjligheten att utnyttja löneutmätning utsträcks till underhållsbidrag som har förfallit tidigare än detta, innebär det att utmätning av lön kunde ske för indrivning av en sådan fordran beträffande vilken hotet om löneutmätning enligt de tidigare bestämmelserna har upphört, dvs. en fordran som på sätt och vis är preskriberad med avseende på löneutmätning.

Bland de underhållsbidragsrater som ingår i det gamla obetalda belopp som avses i underhållslagens ikraftträdelsebestämmelse kan de äldsta raterna ha förfallit för länge sedan. Det skulle således vara oskäligt att i efterhand utvidga möjligheterna att utnyttja löneutmätning till att gälla en sådan fordran i sin helhet.

Därför föreslås det i ikraftträdelsebestämmelsen att löneutmätning beträffande fordringar som har förfallit före lagens ikraftträdande skall kunna utnyttjas endast i fråga om en sådan fordran som har förfallit tidigast tre år innan lagen trätt i kraft. Således kan löneutmätning inte heller efter lagens ikraftträdande användas för indrivning av underhållsbidrag som har förfallit till betalning före den 1 januari 1996. Underhållsbidrag som har förfallit efter detta men innan lagen trätt i kraft kan däremot utmätas från gäldenärens lön till slutet av år 2004, dvs. tills den fordran som förfallit före lagens ikraftträdande enligt underhållslagens ikraftträdelsebestämmelse i varje fall preskriberas.

Med tanke på utsokningsverksamheten förorsakar den föreslagna ikraftträdelsebestämmelsen uppenbarligen inte i praktiken tilläggsarbete i nämnvärd grad. I allmänhet torde det räcka att utmätningssmannen noterar det belopp av underhållsbidragsfordran som vid lagens ikraftträdande kunde drivas in genom löneutmätning och beträffande

vilket utmätningen kan fortgå till slutet av år 2004.

Vid utmätning av lön måste man samtidigt beakta de föreslagna övergångsbestämmelserna i underhållslagen. Med tillämpning av dem kunde det tre år gamla obetalda förfallna beloppet som avses här behandlas som en helhet. Enligt dem fastställs också hur prestationer allokteras inom det tre år gamla obetalda förfallna beloppet. Av underhållslagens övergångsbestämmelser följer således inte att man vid löneutmätning retroaktivt kan allokera prestationer till en obetald fordran som förfallit tidigare än tre år innan lagen trätt i kraft. Om lagen träder i kraft i början av 1999, förblir således en fordran som har förfallit före den 1 januari 1996 slutgiltigt utanför området för löneutmätning.

De prestationer som influerats genom löneutmätning skall först allokteras till den dröjsmålsränta som innan lagen trätt i kraft med stöd av de tidigare bestämmelserna har löpt på det tre år gamla obetalda förfallna beloppet och efter detta till dess kapital, först till det räntebärande och sedan till det räntefria kapitalet. De medel som därefter influerats skall allokteras till det nya förfallna obetalda beloppet och till sist till den ränta som efter lagens ikraftträdande löpt på det nya eller undantagsvis på det gamla obetalda förfallna beloppet.

Eftersom det är sällsynt att det gamla obetalda förfallna beloppet är räntebärande, skall prestationerna i praktiken i allmänhet först allokteras till den helhet som utgörs av de tre år gamla obetalda förfallna underhållsbidragen och därefter till det nya obetalda förfallna beloppet och till sist till dess dröjsmålsränta. Om det dock finns även andra skulder än underhållsbidrag som är föremål för indrivning, skall de influerats medlen allokteras till det förmånsberättigade underhållsbidraget och det underhållsbidrag som inte åtnjuter förmånsrätt i det förhållande som det har influerats medel till dem.

1.5. Inkomstskattelagen

Den dröjsmålsränta som löper på en fordran är enligt inkomstskattelagen beskattningsbar inkomst. Av de orsaker som framförts i den allmänna motiveringen skall den dröjsmålsränta som räknas på underhållsbidraget betraktas som kapitalinkomst.

Det föreslås att 33 § inkomstskattelagen skall innehålla ett nytt 3 mom., enligt vilket

räntan på sådant underhållsbidrag som har fastställts med stöd av underhållslagen inte skall utgöra beskattningsbar inkomst för en fysisk person.

Eftersom dröjsmålsräntan inte utgör beskattningsbar inkomst för mottagaren, behöver den inte heller uppges i skattedeklarationen.

Enligt ikraftträdelsebestämmelsen skall lagen tillämpas vid den första beskattning som verkställs efter att lagen har trätt i kraft. Om dröjsmålsräntan gäller underhållsbidrag som har förfallit till betalning innan lagen har trätt i kraft, skall de bestämmelser som var gällande före lagens ikraftträdande tillämpas på den.

2. Ikraftträdande och lagstiftningsordning

I propositionen föreslås det att preskriptionstiden för en underhållsbidragsfordran skall förkortas och att preskriptionen skall vara slutgiltig. Om de föreslagna preskriptionsbestämmelserna skulle tillämpas endast på sådana underhållsbidrag som har förfallit efter att lagen har trätt i kraft, måste man beträffande sådana fordringar som uppkommit innan lagen trätt i kraft iaktta de bestämmelser som för närvarande är gällande. Följden skulle vara att man i årtionden skulle vara tvungen att upprätthålla två olika preskriptions- och indrivningssystem i fråga om underhållsbidrag. Vid indrivningen skulle det sannolikt inte vara tekniskt möjligt att behärska de oenhetliga systemen och de olika allokeringsregler som är förknippade med dem.

Det enklaste hade varit att föreslå att preskriptions- och allokeringsbestämmelserna retroaktivt skulle tillämpas på sådant underhållsbidrag som har förfallit innan denna lag trätt i kraft. Detta förfarande skulle effektivt

skära ner antalet gamla obetalda förfallna underhållsbidrag. Detta alternativ skulle med tanke på den underhållsskyldige innebära att de obetalda förfallna belopp som är äldre än vad som avses här skulle efterskänkas. En sådan retroaktiv tillämpning skulle dock innebära ett ingrepp i en fordringsrätt som redan uppkommit för borgenären och skulle således uppenbarligen förutsätta att lagen stiftas i grundlagstiftningsordning.

Av denna orsak föreslås det att inga ingrepp skall göras i beloppet av de underhållsbidrag som redan förfallit, utan att de underhållsbidrag som har förfallit då lagen träder i kraft skall preskriberas fem år efter lagens ikraftträdande. Vid tillämpningen av de nya bestämmelserna skall sådana gamla förfallna obetalda underhållsbidrag, med de undantag som föranleds av lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning, behandlas som en helhet, så att prestationerna i första hand skall allokeras till denna fordran så länge den finns och inte är preskriberad. Eftersom man i detta handlingsalternativ inte ingriper i beloppet av det underhållsbidrag som har förfallit innan lagen träder i kraft, kan lagen uppenbarligen stiftas i vanlig lagstiftningsordning.

Det är ändamålsenligast att de föreslagna lagarna träder i kraft vid årsskiftet, då man kan börja tillämpa de föreslagna preskriptions- och allokeringsreglerna. För att det skall kvarstå tillräckligt med tid till övergången till det nya systemet, föreslås de nya lagarna träda i kraft i början av år 1999. Ikraftträdelsebestämmelserna i propositionen om underhållstrygget måste också ses över så att de harmonierar med de ovan avsedda bestämmelserna, eftersom systemen är förknippade med varandra.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om ändring av lagen om underhåll för barn**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 5 september 1975 om underhåll för barn (704/1975) 16 § 1 mom. samt fogas till lagen nya 16 a - 16 c § som följer:

6 kap.

Rättegångsförfarande och verkställande av dom

16 §

Dom, varigenom någon ålagts att betala underhållsbidrag eller underhållsbidrag höjts, kan, utan hinder av att ändring däri söks, genast verkställas som om den skulle ha vunnit laga kraft. Dom, varigenom det förordnats att en tidigare fastställd skyldighet att betala underhållsbidrag upphör eller att underhållsbidraget sänks, skall genast iakttas även om den inte har vunnit laga kraft, om inte domstolen bestämmer något annat.

---

16 a §

Om underhållsbidrag för ett eller flera kalenderår som föregår det innevarande året har förfallit, skall det sammanlagda beloppet av de underhållsbidrag som förfallit under ett kalenderår behandlas som en rat när det bestäms vilken rat den underhållsskyldiges betalning skall anses hänföra sig till. Betalningar som den betalningsskyldige erlagt senare eller medel som genom utsökning drivits in hos den betalningsskyldige skall hänföras till underhållsbidragen för det första kalenderår som indrivningen kan gälla. Om underhållsbidrag som förfallit under tidigare kalenderår har betalats i sin helhet skall de medel som inflyter anses utgöra betalning i tidsföljd för de obetalda rater som förfallit under det innevarande året.

I lagen om underhållstrygghet (/) bestäms om fördelningen av prestationer mellan den fordran som tillkommer ett barn som är berättigat till underhållsbidrag och mellan kommunens regressfordran då förutom underhållsbidrag även underhållsstöd som erlagts till barn är föremål för indrivning.

16 b §

Dröjsmålsräntan på underhållsbidrag som betalas periodiskt beräknas per kalenderår på ett belopp som erhålls då beloppen av de underhållsbidrag som är obetalda den sista dagen i respektive månad räknas ihop och detta belopp delas med antalet sådana kalendermånader då underhållsbidrag varit obetalda på månadens sista dag. Dröjsmålsräntan räknas på basis av dessa kalendermånader. När dröjsmålsräntan beräknas skall endast fulla kalendermånader beaktas. Om ett underhållsbidrag betalas före utgången av den månad under vilken det har förfallit skall ingen dröjsmålsränta beräknas för denna månad. Underhållsbidragets preskription inverkar inte retroaktivt på dröjsmålsräntans belopp. I övrigt gäller i fråga om dröjsmålsränta på underhållsbidrag som skall betalas periodiskt, liksom i fråga om underhållsbidrag som utgår en gång för alla, vad som bestäms i räntelagen (633/1982).

Om den underhållsskyldige har underlåtit att betala både underhållsbidrag som förfallit och dröjsmålsränta på dessa skall de betalningar som den underhållsskyldige erlägger senare eller de medel som drivs in utsvägningsvägen anses hänföra sig i första hand till underhållsbidraget.

Den dröjsmålsränta som avses i denna paragraf får drivas in genom utsökning om sökanden yrkar på det fastän ränta inte fastställts att betalas.

16 c §

Underhållsbidrag som skall betalas periodiskt och dröjsmålsräntan på detta skall drivas in hos den underhållsskyldige inom fem år från början av året som följer efter det år under vilket underhållsbidraget har förfallit. I annat fall går rätten att få betalning förlorad. Underhållsbidrag som utgår en gång för alla och dröjsmålsräntan på detta skall på motsvarande sätt drivas in inom fem år från att underhållsbidraget har förfallit och senast

fem år efter att den som erhållit underhållsbidrag har blivit myndig.

Utan hinder av vad som bestäms i 1 mom. får obetalt underhållsbidrag och obetald dröjsmålsränta drivas in ur egendom som ställts som pant för dessa.

Om den underhållsskyldige har försatts i konkurs, utmätning har verkställts för indrivning av fordran eller om denna har bevakats vid offentlig stämning inom den tid som anges i 1 mom., utgör utgången av denna tid inte något hinder för erhållande av betalning ur de medel som utmätts eller den egendom som hör till konkursboet eller de medel ur vilka de fordringar som har uppgetts vid den offentliga stämningen skall betalas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

På underhållsbidrag som har förfallit innan denna lag träder i kraft och på dröjsmålsräntan på denna tillämpas de bestämmelser som gäller då lagen träder i kraft. En sådan fordran preskriberas dock slutgiltigt vid utgången av 2004. Även en fordran som enligt de bestämmelser som gäller innan denna lag träder i kraft preskriberas före

utgången av 2004 får drivas in före utgången av 2004. På en sådan fordran tillämpas även vad som bestäms i 16 c § 2 och 3 mom.

De medel som inflyter som betalning för underhållsbidrag efter att denna lag har trätt i kraft skall i första hand hänföras till en underhållsbidragsfordran som har förfallit innan lagen träder i kraft, tills den har betalats eller preskriberats. En prestation som har influtit med stöd av 4 § lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning (1578/1992) skall dock hänföras till sådant underhållsbidrag som åtnjuter förmånsrätt. När influtna prestationer hänförs till olika rater skall underhållsbidrag som har förfallit innan lagen träder i kraft behandlas som en helhet, så att prestationerna hänförs till det totala beloppet av dessa underhållsbidrag. I fråga om en fordran som har förfallit innan lagen träder i kraft skall man dock först betala en underhållsbidragsfordran på vilken dröjsmålsränta skall betalas samt dröjsmålsräntan på denna underhållsbidragsfordran för tiden före lagens ikraftträdande.

Justitieministeriet meddelar närmare anvisningar om tillämpningen av denna lag.

2.

Lag

om ändring av 4 § lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 30 december 1992 om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning (1578/1992) 4 § 1 mom. som följer:

4 §

Förmånsrätt för underhållsbidrag

Om gäldenären genom dom har ålagts eller genom avtal som fastställts av socialnämnden förbundit sig att periodvis betala underhållsbidrag till sitt barn, skall en sådan underhållsbidragsfordran som förfallit till betalning då konkurs inleds eller som förfaller till betalning efter att konkursen inletts och innan konkursdomen avkunnats och kommunens regressfordran som grundar sig på lagen om underhållstrygghet (/), betalas efter de fordringar som nämns i 3 §. Vid

utmätning har fordringar som grundar sig på underhållsbidrag som har förfallit till betalning innan utmätning har verkställts motsvarande förmånsrätt. Beträffande fördelningen av influtna betalningar mellan barnets underhållsbidragsfordran och kommunens regressfordran, gäller vad som bestäms i lagen om underhållstrygghet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

På fordringar som baseras på underhållsbidrag som förfallit innan denna lag

träder i kraft tillämpas de bestämmelser som gäller när denna lag träder i kraft. Efter att lagen har trätt i kraft anses sådant underhållsbidrag åtnjuta förmånsrätt som har för

fallit till betalning under det sista året innan denna lag träder i kraft. Förmånsrätten för en sådan fordran upphör vid utgången av 1999.

3.

Lag

om ändring av 1 § räntelagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i räntelagen av den 20 augusti 1982 (633/1982) 1 § 2 mom. 3 punkten, sådan den lyder i lag 943/1983, som följer:

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas inte på
-----

3) underhållsbidrag som med stöd av äktenskapslagen (234/1929) fastställts att betalas periodiskt, eller på kommunens regress-

fordran som grundar sig på underhållsstöd som med stöd av lagen om underhållstrygghet har betalats till barn (/); inte heller på

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

4.

Lag

om upphävande av 4 kap. 6 § 4 mom. utsökningslagen

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs i utsökningslagen av den 3 december 1895 (37/1895) 4 kap. 6 § 4 mom. sådant det lyder i lag 709/1975.

2 §

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

På underhållsbidrag som har förfallit före den 1 januari 1996 tillämpas dock de bestämmelser som gäller när denna lag träder i kraft. Underhållsbidrag som har förfallit efter denna tidpunkt men innan lagen träder i kraft kan utmätas från lönen till utgången av 2004.

5.

Lag**om ändring av 33 § inkomstskattelagen**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 33 § inkomstskattelagen av den 30 december 1992 (1535/1992), sådant detta lag-
rum lyder delvis ändrat i lag 935/1993, ett nytt 3 mom. som följer:

33 §

Skatteplikt för räntor

Denna lag träder i kraft den 1 januari
1999.

Lagen tillämpas första gången vid beskatt-
ningen för 1999.

Skattepliktig inkomst för en fysisk person
är inte räntorna på sådant underhållsbidrag
som med stöd av lagen om underhåll för
barn (704/1975) har fastställts att betalas till
barn.

Helsingfors den 3 oktober 1997

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Justitieminister *Kari Häkämies*

1.

Lag**om ändring av lagen om underhåll för barn**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 5 september 1975 om underhåll för barn (704/1975) 16 § 1 mom., samt fogas till lagen nya 16 a - 16 c § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

Rättegångsförfarande och verkställande av dom

16 §

Dom, varigenom någon ålagts att betala underhållsbidrag eller underhållsbidrag höjts, kan, utan hinder av att ändring däri sökes, genast verkställas som om den skulle ha vunnit laga kraft.

16 §

Dom, varigenom någon ålagts att betala underhållsbidrag eller underhållsbidrag höjts, kan, utan hinder av att ändring däri söks, genast verkställas som om den skulle ha vunnit laga kraft. *Dom, varigenom det förordnats att en tidigare fastställd skyldighet att betala underhållsbidrag upphör eller att underhållsbidraget sänks, skall genast iakttas även om den inte har vunnit laga kraft, om inte domstolen bestämmer något annat.*

16 a §

Om underhållsbidrag för ett eller flera kalenderår som föregår det innevarande året har förfallit, skall det sammanlagda beloppet av de underhållsbidrag som förfallit under ett kalenderår behandlas som en rat när det bestäms vilken rat den underhållsskyldiges betalning skall anses hänföra sig till. Betalningar som den betalningsskyldige erlagt senare eller medel som genom utsökning drivits in hos den betalningsskyldige skall hänföras till underhållsbidragen för det första kalenderår som indrivningen kan gälla. Om underhållsbidrag som förfallit under tidigare kalenderår har betalats i sin helhet skall de medel som inflyter anses utgöra betalning i tidsföljd för de obetalda rater som förfallit under de innevarande året.

I lagen om underhållstrygghet (/) bestäms om fördelningen av prestationer mellan den fordran som tillkommer ett barn som är berättigat till underhållsbidrag och mellan

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

kommunens regressfordran då förutom underhållsbidrag även underhållsstöd som erlagts till barn är föremål för indrivning.

16 b §

Dröjsmålsräntan på underhållsbidrag som betalas periodiskt beräknas per kalenderår på ett belopp som erhålls då beloppen av de underhållsbidrag som är obetalda den sista dagen i respektive månad räknas ihop och detta belopp delas med antalet sådana kalendermånader då underhållsbidrag varit obetalda på månadens sista dag. Dröjsmålsräntan räknas på basis av dessa kalendermånader. När dröjsmålsräntan beräknas skall endast fulla kalendermånader beaktas. Om ett underhållsbidrag betalas före utgången av den månad under vilken det har förfallit skall ingen dröjsmålsränta beräknas för denna månad. Underhållsbidragets preskription inverkar inte retroaktivt på dröjsmålsräntans belopp. I övrigt gäller i fråga om dröjsmålsränta på underhållsbidrag som skall betalas periodiskt, liksom i fråga om underhållsbidrag som utgår en gång för alla, vad som bestäms i räntelagen (633/1982).

Om den underhållsskyldige har underlåtit att betala både underhållsbidrag som förfallit och dröjsmålsränta på dessa skall de betalningar som den underhållsskyldige erlägger senare eller de medel som drivs in utsvägningsvägen anses hänföra sig i första hand till underhållsbidraget.

Den dröjsmålsränta som avses i denna paragraf får drivas in genom utsökning om sökanden yrkar på det fastän ränta inte fastställts att betalas.

16 c §

Underhållsbidrag som skall betalas periodiskt och dröjsmålsräntan på detta skall drivas in hos den underhållsskyldige inom fem år från början av året som följer efter det år under vilket underhållsbidraget har förfallit. I annat fall går rätten att få betalning förlorad. Underhållsbidrag som utgår en gång för alla och dröjsmålsräntan på detta skall på motsvarande sätt drivas in inom fem år från att underhållsbidraget har förfallit och senast fem år efter att den som erhållit underhållsbidrag har blivit myndig.

Utan hinder av vad som bestäms i 1 mom. får obetalt underhållsbidrag och obetald

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

dröjsmålsränta drivas in ur egendom som ställts som pant för dessa.

Om den underhållsskyldige har försatts i konkurs, utmätning har verkställts för indrivning av fordran eller om denna har bevakats vid offentlig stämning inom den tid som anges i 1 mom., utgör utgången av denna tid inte något hinder för erhållande av betalning ur de medel som utmätts eller den egendom som hör till konkursboet eller de medel ur vilka de fordringar som har uppgetts vid den offentliga stämningen skall betalas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

På underhållsbidrag som har förfallit innan denna lag träder i kraft och på dröjsmålsräntan på denna tillämpas de bestämmelser som gäller då lagen träder i kraft. En sådan fordran preskriberas dock slutgiltigt vid utgången av 2004. Även en fordran som enligt de bestämmelser som gäller innan denna lag träder i kraft preskriberas före utgången av 2004 får drivas in före utgången av 2004. På en sådan fordran tillämpas även vad som bestäms i 16 c § 2 och 3 mom.

De medel som inflyter som betalning för underhållsbidrag efter att denna lag har trätt i kraft skall i första hand hänföras till en underhållsbidragsfordran som har förfallit innan lagen träder i kraft, tills den har betalats eller preskriberats. En prestation som har influtit med stöd av 4 § lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning (1578/1992) skall dock hänföras till sådant underhållsbidrag som åtnjuter förmånsrätt. När influtna prestationer hänförs till olika rater skall underhållsbidrag som har förfallit innan lagen träder i kraft behandlas som en helhet, så att prestationerna hänförs till det totala beloppet av dessa underhållsbidrag. I fråga om en fordran som har förfallit innan lagen träder i kraft skall man dock först betala en underhållsbidragsfordran på vilken dröjsmålsränta skall betalas samt dröjsmålsräntan på denna underhållsbidragsfordran för tiden före lagens ikraftträdande.

Justitieministeriet meddelar närmare anvisningar om tillämpningen av denna lag.

2.

Lag**om ändring av 4 § lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 30 december 1992 om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning (1578/1992) 4 § 1 mom. som följer:

Gällande lydelse

4 §

Förmånsrätt för underhållsbidrag

Om gäldenären genom dom har ålagts eller genom avtal som fastställts av socialnämnden förbundit sig att periodvis betala underhållsbidrag till sitt barn, skall en sådan underhållsbidragsfordran som förfallit till betalning under det sista året innan en konkurs inleds eller som förfaller till betalning efter att konkursen inletts och innan konkursdomen avkunnats, betalas efter de fordringar som nämns i 3 §. Vid utmätning har en underhållsbidragsfordran som förfallit till betalning under det sista året innan utmätningen verkställs motsvarande förmånsrätt. Förmånsrätt enligt denna paragraf gäller inte en regressfordran som en kommun innehar på grund av ett erlagt underhållsstöd.

Föreslagen lydelse

4 §

Förmånsrätt för underhållsbidrag

Om gäldenären genom dom har ålagts eller genom avtal som fastställts av socialnämnden förbundit sig att periodvis betala underhållsbidrag till sitt barn, skall en sådan underhållsbidragsfordran som förfallit till betalning då konkurs inleds eller som förfaller till betalning efter att konkursen inletts och innan konkursdomen avkunnats *och kommunens regressfordran som grundar sig på lagen om underhållstrygghet (/), betalas efter de fordringar som nämns i 3 §. Vid utmätning har fordringar som grundar sig på underhållsbidrag som har förfallit till betalning innan utmätning har verkställts motsvarande förmånsrätt. Beträffande fördelningen av influtna betalningar mellan barnets underhållsbidragsfordran och kommunens regressfordran, gäller vad som bestäms i lagen om underhållstrygghet.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

På fordringar som baserar sig på underhållsbidrag som förfallit innan denna lag träder i kraft tillämpas de bestämmelser som gäller när denna lag träder i kraft. Efter att lagen har trätt i kraft anses sådant underhållsbidrag åtnjuta förmånsrätt som har förfallit till betalning under det sista året innan denna lag träder i kraft. Förmånsrätten för en sådan fordran upphör vid utgången av 1999.

3.

Lag**om ändring av 1 § räntelagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i räntelagen av den 20 augusti 1982 (633/1982) 1 § 2 mom. 3 punkten, sådan den
 lyder i lag 943/1983, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Tillämpningsområde

 Denna lag tillämpas inte på

-----
 3) underhållsbidrag som med stöd av äk-
 tenskapslagen (234/29) eller lagen om un-
 derhåll för barn (704/75) fastställts att beta-
 las periodiskt; ej heller på

-----
 3) underhållsbidrag som med stöd av äk-
 tenskapslagen (234/1929) fastställts att beta-
 las periodiskt, *eller på kommunens regress-
 fordran som grundar sig på underhållsstöd
 som med stöd av lagen om underhållstrygg-
 het har betalats till barn (/);* inte heller
 på

 Denna lag träder i kraft den 1 januari
 1999.

5.

Lag**om ändring av 33 § inkomstskattelagen**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 33 § inkomstskattelagen av den 30 december 1992 (1535/1992), sådant detta lagrum lyder delvis ändrat i lag 935/1993, ett nytt 3 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

33 §

Skatteplikt för räntor

Skattepliktig inkomst för en fysisk person är inte räntorna på sådant underhållsbidrag som med stöd av lagen om underhåll för barn (704/1975) har fastställts att betalas till barn.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

Lagen tillämpas första gången vid beskattningen för 1999.
